

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ ★ 16 HAZİRAN 1973 ★ SAYI: 11 ★ FİYATI: 250 KURUŞ

**JAMES BOND
ÇANTALILAR
FAALİYETTE**

okurlarından Toplum'a

Toplum dergisinin 1. sayısını haric şimdiye dek bütün sayılarını okudum. Günlük gazetelerin laubali haberlerinden sıkıldığımız bir zamanda Toplum gibi gerçekçi, halkçı, sömürücülüğe karşı ve devrimci bir dergiyle karşılaşınca duyduğum memnuniyet tarif edemem.

7 haftadır okurlarından Topluma sütununda okurlardan devamlı istekler olduğu gözümü çarpıyor. Evet sosyal adalete, eşitliğe susamış olan halkımızdan devamlı istekte bulunmaları çok görülmez. Yalnız ne var ki dergiimizin uzun ömürlü olması mevzu bahis bu meyanda dergimizin bu istekleri hemen yerine getirmemesini makul karşılıyorum. Yalnız zamanla dergide bir tartışma sütununun açılmasını isterim.

Cihat Tatlı - Kırşehir

★

Sayın TOPLUM

Türk halkının köklü istemlerini bilimsel bir yöntemle yansıtmaktasınız.

Demokrasi adına ekonomik sosyal ve siyasi verilerde bulunuyorsunuz.

İlk sayınızdan itibaren doyurucu uğraşınızı kıvançla izliyorum.

Sürekliliğinizi diliyor esenlikler istemimle derin saygılarımın ka bulünü rica ediyorum.

Sosyal Demokrat bir İşçi

Yüksel Yılmaz

Kdz. Ereğli

★

TOPLUM Dergisine,

Haftalık Siyasi haber ve yorum dergilerinde genellikle konular, günlük gazetelerin değinmediği yazılar olmaktadır Okuyucu haftalık dergide yeni şeyler bunnak ister. Bu amaçla toplum nikkında düşüncelerimi kısaca yazmak istiyorum.

— Okurlara ayırdığınız sayfa kâfi. Takdim sayfası norma. Türkiye sayfası biraz daha detaylara inmeli. Hükümet, parlamento partilere dair verilen haberler yanında komuoyunun marakını çeken olaylara kısaca değinmelidir.

— Sayın A. Halûk Ülmanın, Sayın Ahmet N. Yücekökün, Sa-

yın Mehmet Kemalın, sayın Bn. Nimet Arzıkın, Sayın Atilla İlhannın makaleleri mükemmel. Tebrik ve teşekkür ederiz.

— Sayın Turhan Selçukun, sayın Nezih Danyalın çizgileri siyasi mizahu yansıtıyor. ancak; İnsan ve dünyasını belirten son sayfa geçen haftanın nefis bir buluşu oldu. küçük fıkralarda iç ve dış olayların fiskeleri var.

— Araştırma yazılarında da geçerli konuları buluyoruz. Çalışma sayfasında ikiyüzbin Emekli İşçinin sorunlarına da yer verilmesi arzu edilir.

— Kitap, Müzik, Televizyon, Sinema, Spor sayfaları da toplumcu açıdan eleştirildiği için gerek

TOPLUM Dergisine!

Demokratik yolla, bir zümenin değil halkın yararına reformlar için verdiğiniz mücadelede sizi destekliyorum. 5. sayınızda gayet başarılı bir şekilde ortaya koyduğunuz politikacının «ŞU REFORM HİKAYESİ»nin bendeki görüntüsünü yolluyorum.

Hayri Özsen

Ankara Üniversitesi Tıp Fak.

5. sınıf öğrencisi

İl ve bugünün çok yönlü yaşantısı içinde değişik bir özelliği var yazarlarına teşekkür ederiz.

Cevdet Şigay
Emekli Sendikacı

★

Yazıma Sayın Bülent Ecevit'in sözleriyle başlayacağım. Ortanın Solu kitabında Sayın Ecevit şöyle der: — Ortanın solu insanı, özgür insandır. Özgürlüğünü, insanlığın yararına, insanlığın yücelmesi uğruna kullanan insandır. Kendi onur ve mutluluğunu bütün insanların onur ve mutluluğuna da arayan insandır. Ortanın solu siyaseti, böyle bir insanın ülküsüne yönelir.

Gerçek Ecevitçi, bu sözlere içtenlikle inanan ve Ecevitçiliğin bir Anayasası bilen insan demektir. Gerçek Ecevitçi, halkının derdini dert edinen ve her zaman kalbi halk için çarpan insan demektir. Toplum'un yedinci sayısında Sayın A. Halûk Ülman'ın «İki Seçim» başlıklı yazısını okuyanlar, Sayın Ülman'ın deyimleriyle «CHP» ne ve Ecevit'e en iyi nasıl katkı da bulunabileceklerini düşünmek zorundadırlar. Ecevitçiliği kişisel çıkarlarına alet etmek isteyenler, karşılarında Sayın Ecevit'ten önce gerçek Ecevitçileri bulacaklardır. Çünkü Ecevitçilik bir kişisel çıkarılık değildir, bir robotluk değildir ve bir kapı kulluğu hiç değildir. Ecevitçilik bir gerçek halkçılık ve Atatürkçülüktür. Gerçek Atatürkçülüğün Ecevit'in ve Ecevitçilerin şahsında yeniden ve bir daha batmamasıya doğuşudur. Doğan bu Atatürkçü güneşin yurt sathını aydınlatacağına ve sosyal demokrasiyi sağlayacağına artık hiç kimsenin kuşku duymaması gerekir. Kendini Türk halkına adanmış Sayın Ecevit'e yardımçı olmak, ezilen halk yığınlarının bir an önce insanlık düzenine kavuşmasını sağlamak olacaktır. Gerçek Ecevitçiler, Sayın Ecevit'in liderliğine içtenlikle inanan ve fakat O'na kutsallık izafe etmeyen yurtseverler ve halkseverlerdir. Gerçek Ecevitçiler, Sayın İnönü'ye Yalova'da «Tanrı gibi» senin de kulunum» deyen psikopat dalkavuk olmayanlardır. Gerçek Ecevitçiler, Sayın İnönü'ye içtenlikle saygı besleyen CHP'lilerdir.

Gerçek Ecevitçilerde tok sözlülük, açık yüreklilik ve cesaret vasıfları vardır. Kişisel çıkarılık gerçek Ecevitçilerde aranmamalıdır.

Zeki Eroğlu
Federal Almanya

TOPLUM'DA BU HAFTA

- 6'ncı sayfada A. Halûk Ülman'ın
- 9'uncu sayfada Ahmet N. Yücekök'ün
- 11'inci sayfada Mehmed Kemal'in
- 24 ve 25'inci sayfalarda Nimet Arzak'ın yazıları var.

- Turhan Selçuk'un karikatürü 8'inci, Neziha Danıyal'ın karikatürü 10'uncu sayfada

- 26'ncı sayfada Mahmut Tali Öngören'in televizyon,
- 28'inci sayfada M. Sunullah Arısoy'un kitap,
- 29'uncu sayfada Faruk Güvenç'in müzik,
- 30'uncu sayfada R. Çetin Araç'ın sinema,
- 31'inci sayfada Hıncal Uluç'un spor yazıları yer alıyor.

- Atilla İlhan'ın defteri, 27,

- Bizim Toplum 21'inci sayfada

- Dünyadaki gelişmeleri 22 ve 23'üncü sayfalarda bulacaksınız.

— Silâhsızlanma
— Ortak Pazar
— Federal Almanya

- TOPLUM'un geçen sayıda üzerine eğildiği ilaç konusundaki son gelişmeler ve ilaç araştırması, haber sayfalarımızda yer alıyor.

İlaç meselesi, yurdumuzda oynanan büyük oyunlardan biridir ve oyun kamuoyuna da ayrıntılarıyla aksedememektedir. İlaç fabrikalarının James Bond çantalı temsilcileri, geçtiğimiz hafta içinde, faaliyetlerinin sonucuna aldılar; Cevdet Aykan'ın bakanlığı sırasında hazırlanmış olan ilaç kararnamesinin uygulanması yemini Sağlık Bakanı Kemal Demir tarafından durduruldu. (Not: Kararnameyi hazırlatan Cevdet Aykan da uygulanmasını durduran Dr. Kemal Demir de CHP'lidir.)

- Kıbrıs, kamuoyumuzun her zaman ilgi duyduğu bir konudur. Orta sayfamızda sunduğumuz "Kıbrıs Dosyası"nda Adnanın geleceğiyle ilgili son gelişmeleri bulacaksınız.

TOPLUM'dan

Sevgili TOPLUM okuru,

Geçen sayımızdaki ilaç haberinin bir yerinde şu cümleler yer alıyordu: "1971 yılı ekim ayının ilk haftasıdır. İstanbul'dan bir uçak kalkar. TK 111 sefer sayılı uçağın yolcularının çoğunluğunu, James Bond çantalı, şık, avrupa kravatlı, orta yaşlı adamlar teşkil etmektedir. Bunlar, ilaç sanayimizden temsilcileri, yani ilaç fabrikatörleridir"

"James Bond çantaları"ın Ankara'daki faaliyetinin etkişi, geçtiğimiz hafta görüldü ve Sağlık Bakanı Dr. Kemal Demir'in talimatıyla, önceki Bakan Cevdet Aykan zamanında hazırlanmış olan ilaç kararnamesi durduruldu.

TOPLUM, bu sayısında ilaç sorununun hikâyesini anlatıyor.

Bu, inanılması güç görünen sağlık sömürüsünün ve bu sömürü ile sağlanan tatlı kârların hikâyesi, ne yazık ki, ilk satırından son satırına kadar gerçektir. "Ne yazık ki" diyoruz, çünkü, öbür sömürülerden farklı olarak, burada sömürülen, halkın sağlığıdır. Sömürünün her çeşidi iğrençtir ama, halkın sağlığı ile oynamak, sağlığı sömürülmesi konusu yapmak, iğrenç bir davranış olmanın da ötesine geçer.

İlaç konusunda oynanan oyunlar, aslında, vethillilerce iyi bilinmektedir. Parlamento, villar önce, bu konuda bir Meclis araştırması yapmış, bazı gerçekleri tesbit etmiştir. Ama bütün bu tespitlerin sonucu sadece "hiç"tir.

Vedat Ali Özkan, Sağlık Bakanlığı, konuya eğilmiştir; Türkân Akyol, Bakanlığı sırasında, bu sorunu gerçekten ciddiyetle ele almıştır; Cevdet Aykan, kararname hazırlamıştır... Ama bütün bu teşebbüsler, sonuçsuz kalmıştır.

Bu sayımızda sunduğumuz ilaç hikâyesinde, halktan gizlenmek istenen sömürü, ayrıntılarıyla yer almaktadır.

TOPLUM, bu konuyu ele almakla, bir yayın organı olarak halka karşı taşıdığı büyük sorumluluğun bir gereğini de yerine getirdiği inancındadır.

Saygılarımızla

TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANIR, HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

KURUCUSU:
Turhan Erker
SAHİBİ:
Coşkun FERİDİN
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
ABDULLAH EMRE
İLERİ

TEL: 12 95 44
YONETİM YERİ
Meşrutiyet Caddesi
Hırsy Sokak No: 10/15
Bakanlıklar - ANKARA
HABERLEŞME ADRESİ:
Posta Kutusu 160
Ulus - ANKARA

TOPLUM Dergisinin bu sayısında, Vatandaşlık A.Ş. tesislerinde dizilmiş, tertiplenmiş ve basılmıştır. Kütüphaneler, Torunolu Kuruluşlarında yapılmıştır.

ABONE:
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
DAĞITIM: Hür Dağıtım A.Ş.

ILAN TARİFESİ

Arka kapak (Siyah - beyaz) 4000 TL. Arka kapak (Renkli) 5000 TL.
S3han Cm. 50 TL. İç Sayfalar 3000 TL.

(Kapaktaki konu)

İlaç sömürüsü

James Bond çantaları faaliyette

Saat 11.00 sularıyla. Başkent'in Meşrutiyet caddesindeki eczanelerden birine orta yaşlı, şaşkın ve çaresiz bir vatandaş girdi. Bir süre, kararsızca bakındı çevresine; sonra:

— «Şunu rica edecektim..» diye

kekeledi. «Acaba kaç lira tutuyor?» Elindeki reçeteyi tezgâhın üzerine bıraktı.

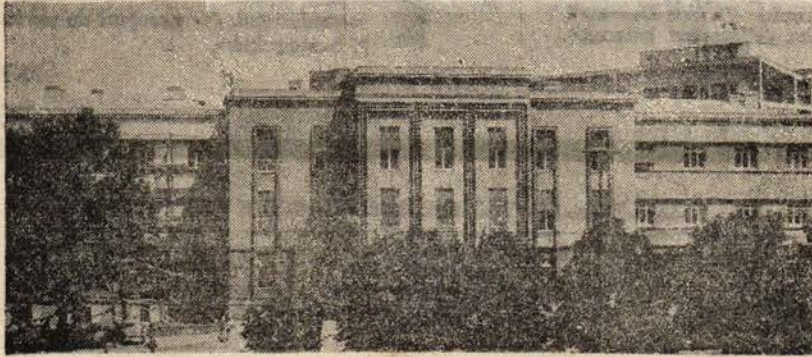
Eczacı kalfası hanım, bu gibi müşterilere kanıksamış bir tavırla aldı reçeteyi, şipsak çıkarıverdi hesabını. Sadece «Bactirim» in bedeli 53.50 liraydı.

Önce kıpkırmızı, sonra sapsarı oldu adamın yüzü.

— «Teşekkür ederim..» diyerek aldı reçeteyi, mahcup ve yıkık bir halde çıktı eczaneden.

Elli metre kadar gitti ve durdu: çaresizlik içinde, çevresine bakındı; köşesinden açılmış Birinci paketinden bir sigara çekti ve hırsla yaktı. Yanıbaşındaki balkahın çırağından Adakale sokağını sordu. Yardımseverler Derneği, Adakale sokağındaydı.

Adam, reçeteye baka baka, Yardımseverler Derneği'nin yolunu tuttu. Karısı, evde, yüksek ateşle yatıyordu. Karşısında 53.50 lira yazan «Bactirim» adlı ilacı ona mutlaka götürmesi gerekiyordu.

SAĞLIK BAKANLIĞI: James Bond çantalılarından çektiği..

Eğer 7 Nisanda kabul edilen kararname, geçtiğimiz hafta içinde uygulanmaya başlanmış olsaydı, belki, adamın cebindeki para, reçeteyi karşılayabilecekti. Çünkü, 7 Nisan tarihli kararname gerçi ilaç fiyatlarını toptan ucuzlatmıyordu ama, gene de, belligaş antibiyotiklerin fiyatlarında büyük ölçüde indirimi öngörüyordu. İkinci Erim Hükümetinin Sağlık Bakanı Cevat Aykan zamanında hazırlanan kararname, Resmî Gazete'de yayınlandıktan sonra, gazeteler, «İlaç fiyatları ucuzluyor» başlığı altında haberler vermişlerdi. Demek ki, ilaç fiyatlarının ucuzlaması için, Resmî Gazete'nin kararname yayınlaması ve bu kararnamenin altında da Cumhurbaşkanıyla tüm Kabine üyelerinin imzalarının bulunması yetmiyordu!

Eczaneler, kapıdan giren vatandaşın ilaç almağa mı, yoksa reçetenin bedelini mi öğrenmeğe geldiğini çok iyi bilir olmuşlardı. Adakale sokağındaki Yardımseverler Derneği'nin, «cebindeki parası reçeteyi almağa yetmeyen vatandaşaya yardım» fahşından, sadece Meşrutiyet caddesindeki eczanelerden birine ayda ödediği miktar ise, 2000 ile 3000 lira arasında değişiyordu.

Peki ama, Yardımseverler Derneği bu parayı nereden buluyordu?

Bu, tamamen ayrı bir konudur.

İstanbuldakiler

Nezaman ilaçtan söz edilmişse, İstanbuldaki ilaç firmaları —ki bunların 116'sı yerli, 11'i yabancıdır— temsilcileri hop oturup hop kalkmışlar ve derhal, bu firmalar adına bir heyet kurulmuş, James Bond çantalı birtakım adamlar Ankara'nın yolunu tutmuşlardır. «Sosyal Sigortalar Kurumu, milyonlarca lira zarar edeceğine, kendi ilacını kendi fabrikasında yapsın» mı denilmiştir? Ertesi gün, ilaç sanayinin James Bond çantalı temsilcileri, İstanbul'dan uçağa atlanmışlar, Ankara'ya gelmişler ve «ilgililer» le temasa geçmişlerdir (Bak: TOPLUM, Sayı 10). Sağlık Bakanlığı, imalatçı kâr hadierinde

ayarlıama yapmayı mı tasarlamıştır? İstanbul-Ankara uçak seferleri, James Bond çantalı ilaç sanayii temsilcilerine çalışmıştır. Birinci Erim Hükümetinin son döneminde dört Bakanlık tarafından ortaklaşa hazırlanan ve Cumhurbaşkanı'nın imzasına sunulan kararname, sanayiciler tarafından Nihat Erim'e yapılan şikâyetler üzerine, Erim'in, son dakikada, Köşkü telefonla aramasıyla durdurulmuştur. Sağlık Bakanı Türkân Akyol'un, bunun üzerine, istifasını vermesi ise, James Bond çantalarının zafer hanesine kaydedilen olaylardan bir başkasıdır.

Yeni Bakan, yeni umut..

7 Nisan tarihli, ilaç fiyatlarını ucuzlatma kararnamesi de «İstanbuldakiler» tarafından değişik bir şekilde karşılanmadı. İlaç işverenleri derhal, aralarında bir komisyon kurular ve Ankara'nın yolunu tuttular.

Ne varki, ilk seferleri verimli olmadı. Buna rağmen, fazla endişeye kapılmadılar. Çünkü Kabine, nasıl olsa, yeniden kurulacaktı ve Sağlık Bakanlığına da Cevat Aykan'dan başka birisinin gelmesi mümkün olabildi. Yeni hükümet hele bir kuruldu, o zaman, belki, kararnameyi şurdurtmak veya değiştirmek için yeni çarelere başvurulabilirdi.

Yeni Hükümet kuruldu ve Sağlık Bakanlığına da, Düzce'nin eski serbest doktorlarından Dr. Kemal Demir getirildi. «İstanbuldakiler», yeni Bakanın kabul ettiği ilk heyet oldu. İlaç sanayicileri, 1928 yılından beri yürürlükte bulunan ve 1930, 1940 ve 1943'te bazı değişikliklere uğramış olan «İspençiyari ve Tıbbî Müstahzarlar Kanunu»ndan, «sınai maliyet sistemi»nden dert yandılar. Bakana anlatmak istediler ki, ilaç fiyatları, öyle, bahk fiyatları gibi, birdenbire düşürülemez. İlaç sanayicileri, «kâr etmediklerinden» dert yandılar; «sağlık hizmetidir; oyna-mağa gelmez» dediler ve yeni Hükümetin yeni Bakanını ikna ederek, İstanbul'a döndüler.

Bakan, 15 haziranda eczanelerde uygulanması gereken «ucuzluk» un yürürlük tarihini uzatmayı vaadetti. Bu tarih, şimdilik, 15 Ağustos'u bulacaktı. James Bond çantaları, «eh, bu da yeter. O zamana kadar elbet birşeyler düşünülür» diyerek işlerinin başına koştular. Eczanelerde ise «Bactirim» 53.50, «Rifadin» 67.20 liradan satılmakta devam etti. Ve ceplerindeki paraları reçeteyi karşılayamayan vatandaşlardan bazıları, Yardımseverler Derneğinin yolunu tutmaktan başka çare bulamadılar.

Kapanmayan yara

İlaç sorunu, Türkiye'nin ana sorunlarından biridir. Ne yapılırsa yapılsın, bir türlü, çözüm yolu bulunamamıştır. 1967 yılının mart ayında, ilaç sorunu için bir «Meclis araştırması» açılmasına karar verilmiş, CHP milletvekili Cihat Baban başkanlığında bir de komisyon kurulmuştu. Komisyon, aylarca çalıştı, 128 firmada incelemeler yaptı ve sayfalar dolusu raporlar hazırlayarak, soruna —tam anlamıyla olmasa da— ışık tuttu. Ortaya öyle rakamlar çıktı ki, ilaç fiyatlarının durmadan yükselmesine rağmen hâlâ «kâr edemiyoruz» diye sızlanan ilaç sanayicileri ya hesap bilmiyorlardı, ya da hiç zılgıt yememişlerdi.

Bugün Türkiye'de, 116 adet yerli ilaç firması vardır. Bu firmaların toplam sermayesi, 90 milyon türk lirasıdır. 90 milyon lira toplam sermayeli bu kuruluşların yıllık satışları ise 444 milyon 500 lira tutmaktadır.

Bugün Türkiye'de, bu, 116 adet yerli kuruluşun yanı sıra, 11 tane de yabancı sermayeli kuruluş vardır.

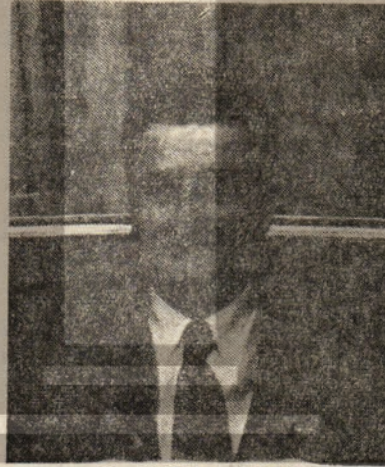
Toplam sermayeleri 65 milyon Türk lirasını bulan bu 11 yabancı ilaç firmasının yıllık cirosu, 365 milyon liradır.

Yüzde 51'i yabancı sermaye tarafından ilaçlar için her yıl yurt dışına transfer edilen —daha doğrusu transfer edildiği gösterilen— kâr, 20 milyon Türk lirasıdır. Yabancı sermaye temsilcilerine sorarsanız, aslında ilaç, «vallahı de billahi de kârli bir iş değil» dir. Peki, kârli bir iş değildir de, yabancı sermaye acaba neden Türkiye'deki yatırımlarının yüzde 23'ünü ilaç sanayiine ayırmıştır? 1960 yılında sadece İstanbul'da tüm yabancı sermaye oranı yüzde 3,8 iken, bu oran ilaç sanayiinde neden yüzde 19'u bulmaktadır? Makina, besin, elektrik gibi sanayi dallarındaki yabancı sermaye neden, ilaç sanayiinden çok gerilerden gelmektedir?

İşte bütün bu sorular, 1967 yılında hazırlanan «Meclis Araştırma Komisyonu» raporunda bir kere daha soruldu. Soruldu ama, cevabı da alınmadı. Çünkü 1967'de hazırlanan rapor henüz Meclis gündemine gelmemiş, reform hükümetleri zamanında dahi «sümen altlarında» uykuya yatırılmıştır. Uykuya yatırıldığı için de, örneğin, rapordaki «Komisyonumuz 1967 yılı hesabıyla 750 milyon lira üretim yapan bu sanayi dalının ödediği vergi miktarını tespit edememiştir. Konuyu ilgililerin dikkatine sunarız» gibi cümleler havada kalmıştır. Çünkü, hangi ilgililerin dikkatine sunulduğu da bir «muamma» dir.

Dr. CEVDET AYKAN
Birinin yaptığını

Dr. KEMAL DEMİR
Öbürü Bozdu.

Bir yılda 1 milyar

Türkiye'de, bir yılda tüketilen ilaç miktarı 1 milyar Türk lirasını bulmaktadır. İstatistiklere göre, 1972 yılında fert başına yapılan harcama, 51 Türk lirasıdır. Yurttaşların sadece eczanelere ödedikleri para, bir yılda 800 milyon lirayı bulmaktadır. Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinde 120 milyon, Sağlık Bakanlığı ve kamu kuruluşları hastanelerinde ise yılda ortalama 70 milyon liralık ilaç tüketilmektedir. Ama örneğin, Sosyal Sigortalar Kurumu «kendi fabrikamızı kendimiz yapalım da, işçinin sırtından çıkan 40 milyonluk bir meblağı her yıl işçi lehine işletelim» deyince, İstanbul'daki James Bond çantaları ayağa kalkmakta, «batıyoruz» diye yaygarayı basmaktadırlar. Bizim bazı reformcu parlamenterler de, eksik olmasınlar, İstanbul'un 90 milyon lira sermayeli ve yarım milyar lira yıllık cirolu ilaç sanayicilerinin dertlerini pek bir anlayışla karşılamakta, —hiç de hoş-

lanmadıkları— 1961 Anayasasının «Mahkemesi» ne kadar koşmaktadırlar. Neymiş, «Anayasal haklarını kullanırlar» mı? Devlet her yıl kaybettiği 40 milyon lirayı görmezlikten gelip, 6 milyon kişinin sağlığı uğruna 600 imalatçının «hakkı» nı aramak bir parlamenterin «Anayasal hakkı»dır da, aynı Anayasanın, «devlet herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla görevlidir» maddesi, «sağlık hakkı» değil, Beşiktaşlı Hakkı'dır!

Zincirin halkaları

1954.te Yabancı Sermayeyi Yabancı Kanunu'yla Türkiye'ye gelen ve kauçuktan sonra en fazla yatırımı yapan yabancı ilaç firmaları, «yabancı ilaç firmalarının sömürsünden söz etmenin konuyu iyi bilmekten ileri geldiğini» söylerler. Temsilcilerine sorulursa, yabancı sermaye, ilaç satışından, dışarıya fazla bir kâr transfer etmemektedir. Örneğin, demektedirler ki, «bir büyük yabancı ilaç firmasının dokuz yılda ilaç satışından transfer ettiği kâr, 500 bin Türk lirasını geçmez». Peki, o halde, 116 yerli ilaç kuruluşu, 90 milyon lira sermaye ile yılda 444 milyon 500 liralık satış yaparken, 65 milyon sermayeli 11 yabancı firmanın cirosu nasıl 365 milyon lira olmaktadır?

Bu sorunun cevabı, «Ham madde, efendim...» dir. Yabancı sermaye, ilaç ham maddesini, mümkün olduğu kadar fazla miktarda Türkiye'ye ithal etmeğe çalışmaktadır. Yabancı sermayeye sorarsanız, Türkiye'de ilaçtan kâr eden, «yerli sermaye»dir; yerli sermayeye sorarsanız, «yabancı sermaye»dir! Fabrikatöre sorarsanız, hammaddeyi pahalıya aldığı için, kendisi fazla bir şey kâr etmemektedir, kâr eden, «depocu»dur. Depocuya sorarsanız, riski büyütür, kendisi kâr etmemekte, «eczane» kâr etmektedir ve bu kâr, bir bilardo topu gibi, Fabrika-Depo-Eczane-Yabancı sermaye-Yerli sermaye arasında dönüp dolmaktadır. Bu zincirin bir halkasına dokunduğunuz takdirde, yerlisiyle, yabancıyla, fabrikatörüyle, depocusuyla, eczacısıyla bütün halkalar birbirine kenetleniverirler. Zincirin halkaları arasında sıkışıp kalansa, «Bactirim»e 53.50 lirayı ödemeyen yurttaş Ahmet'tir.

Yabancı sermaye, Türkiye'de ilaç satışından kâr etmediğini söylemektedir. Ama, masraflarının yüzde 25'ini, ilaç satışı için «propaganda» ya ayırmaktadır. Yerli firmalar da öyle... Üstelik bu propaganda masrafları, yurttaş Ahmet'in eczanelerden aldığı ilaç fiyatına bindirilmektedir.

Firmalar, propagandayı kime yapmaktadırlar?

İnsanlar ve önemleri

Türk politikasına yön vermek iddiasında olan yazarlardan biri, 12 Marttan sonra, Demirel'in füşüşünü ve Ecevit'in CHP Genel Sekreterliğinden istifasını yorumlarken, bunun her ikisinin de sonu olduğunu; her ikisinin de, tıpkı gökte parlak bir iz bıraktıktan sonra kayıplara karışan «kuyruklu yıldızlar» gibi, artık Türk politik sahnesinden kayıp gittiklerini ileri sürüyordu.

Oysa bir de şu gerçeğe bakınız: 12 Marttan sonra çok şey ve çok kimse yerinden olmuş, gözden uzaklaşmış, önemini yitirmiştir. Ama, Demirel de, Ecevit de, yerli yermide durmaktadırlar. Hem de, eskisine göre çok güçlenmiş olarak.

Bunun nedenini hiç düşündünüz mü?

Bunun nedeni, ilk bakışta «devrimci» Birinci Erim Hükümetinin başarısızlıklarıdır gibi görünmektedir. Gerçekten, bu başarısızlık, Demirel'i 12 Mart öncesindeki bütün yanlışlarından günahlarından arıtmış; Ecevit'i de, Erim'e karşı takındığı tavırda haklı çıkarmıştır. Biraz uzaktan bakılınca daha iyi görülüyor ki, Erim'in sonu, ilk hükümetinin istifasıyla gelmiş; Demirel ve Ecevit'in yıldızları da, iste o anda yeniden parlamıştı. İşin acı tarafı, Erim, ondan sonra hızla yokuş aşağı inerken, peşinden, iyî niyetli bazı destekleyicilerini de sürüklemiştir.

Aslında, Birinci Erim Hükümetinin başarısızlığı, kaynağını, Türkiye'de birçok aydın kişinin yıllar peşinde koştuğu bir efsanenin, ülke sorunlarının demokratik parlamenter düzenle değil, ancak otoriter bir aydın-bürokrat yönetim tarafından çözülebileceği efsanesinin yanlışlığından almaktadır. Bu efsane belki bundan yirmi yıl, hattâ on yıl öncesinin durgun ve kapalı Türkiye'sinde geçerli olabilirdi. Fakat 1972 Türkiye'si artık eski Türkiye değildir. Ülkemizin ekonomik ve toplumsal yapısı, hızlı bir kapitalist değişim içindedir. Bu değişimle birlikte, ortaya, yeni ve etkin toplum dilimleri, çıkar ve baskı kümeleri çıkmıştır. Bürokrasi, eski gücünü ve önemini yitirmeye başlamış; aydınlar toplumla büyük bir yabancılaşma çizmişlerdir. Birinci Erim Hükümeti, işbaşına geliş biçiminden yapmak istediği, fakat beceremediği bütün uygulamalara kadar, bu Türkiye'ye ters düşüşü için başarı kazanamamıştır. Demirel, geçmişteki bütün yanlış ve günahlarına rağmen, 1972 Türkiye'sinin

en etkin ekonomik ve toplumsal sağ güçleri temsil ettiği için ayakta kalmasını becerebilmiştir. Ecevit ise, Türkiye'deki ve Türk toplumundaki değişiklikleri görüp, artık aydın - bürokrat yönetim ve çözümlerin geçersizliğini kavradığı ve kuruluşunda aydın-bürokratların ağır bastığı partisini yeni bir felsefe ve örgütlerle donatmağa çalıştığı için başarı kazanmıştır. Liderliğe kadar yükselmiştir. Bundan sonra, yani liderlikte göstereceği başarı ise, sununla bununla barışmasına iyi ilişkiler arayıp kurmasına değil, en etkin ekonomik ve toplumsal sol güçleri CHP'nin çevresinde toparlayıp yönlendirmesine bağlıdır. CHP'nin felsefesini ve örgütünü, Türkiye'nin gerek ve gerçeklerine uygun bir demokratik sol içeriğe kavuşturmasına bağlıdır.

Bir nokta iyice bilinmelidir: 1972 Türkiye'sinde, özellikle politika alanında, insanlar artık önemlerini isimlerinden, kişiliklerinden almıyorlar. 1972 Türkiye'sinde, özellikle politika alanında, insanlar artık önemlerini temsil ettikleri ekonomik ve toplumsal güçlerden, bu güçlerin istek ve çıkarlarını yansıtan düşünce ve uygulama akımlarından alıyorlar. Bu güçlere ve akımlara ayak uyduramayanlar, isimleri ne olursa olsun, bir kenara itilmekten kurtulamazlar.

Bu söylediklerimizden, Türk solunun da çıkarması gereken sonuçlar vardır. Türk solu, Türkiye'deki ekonomik ve toplumsal değişimleri görmezlikten gelmekte uzun süre inat etmiş; teorilerini hep sanki Türkiye bundan yirmî hattâ on yıl öncesinin Türkiye'siymiş gibi gelişmeye artık eskimiş problem ve sloganlara bağlı kalmaya devam etmiştir. Kapitalist bir endüstrileşmeye girmiş bulunan ülkede hâlâ, kalkınma diye, çağı geçmiş bir toprak reformunu; eğitim diye, endüstri toplumunda çok yerlerde kalan köy enstitülerini; işletmecilik diye bir türlü verimli olamamış devlet kapitalizmini savunup durmuştur. Yeni Türk toplumunda geçerli, kütelleri nihizi kalkınma isteklerine karşılık verecek, genel oya inandırıcı görünecek bir solun nasıl olması gerektiğini düşünmemiştir. Bu, en kısa zamanda değiştirilmesi gereken bir tutumdur. Yoksa, bunu başaramazsa, Türkiye'de sol da, ne kadar iyi niyetli ve saygı değer olursa olsun, tıpkı çayını kapamış ulu kişiler gibi, tarihin tozlu sayfalarına gömülüp gider.

Tabii, Türkiye'ye de çok yazık olur.

AHALİK ULMAN

Propaganda ve hekimler

İlaç satılan yurttaş Ahmet'e, yurttaş Ayşe'ye değil! Çünkü ilaç, çamaşır tozu değildir ve yurttaş Ahmet, hangisinin «daha iyi beyazlatacağı» ayırt edemez. Piyasada bugün 300 çeşit öksürük ilacı vardır ve vatandaş Ahmet'in hangi çeşit öksürük ilacı satın alınması gerektiğini he-

kimin yazacağı reçete tayin eder!

Türkiye'deki hekim sayısı, Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 15 bin 598'dir. Bir hekim, yılda, ortalama 40 ile 42 bin lirahlık reçete yazmaktadır. Ancak, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde 400 kadar hekim vardır ki, bunların herbirinin yazdığı reçeteler, yılda, ortalama, 100 ile 120 bin lirayı bulmaktadır. Bu ra-

kamlar, büyük ilaç firmalarının hazırladıkları araştırma raporlarında mevcuttur. Ve yılda 100 ile 120 bin lirahlık reçete yazan hekimlerin büyük bir kısmının listesi de, büyük ilaç firmalarının «Kartay» larında kayıtlıdır.

İşte, meslek hanelerinde «propagandist» yazan maaşlı ve yıldızelekçi ilaç propagandacıları, büyük firma-

“SIGORTA REÇETELERİ YAPILIR”: Tatlı bir kâr kaynağı...

lar tarafından, bu hekimlerle dostluk kurmağa yöneltilmektedirler. Bir «ilâç propagandisti», mesleğinde son derece girgin olmalıdır. Örneğin, kapısını çalacağı doktorun «Fenerbahçeli mi, Galatasaraylı mı» olduğunu iyi bilmeli; hangi partiye daha fazla sempati duyduğunu araştırıp öğrenmelidir! Eğer doktor, at yarışı meraklıysa, propagandist, o haftaki çiftbahis koşusunun sonucunu öğrenerek, doktoru öyle ziyarete gitmelidir! İlâç propagandistleri, hekimlerle —fazla reçete yazan hekimlerle— dostluk kurar, kapıdan kovulsa bacadan girer, «firmanın takvim, sumen, eşantıyon ilâç gibi hediyelerini takdim etmekle şeref duyar» ve bütün bunlardan sonra, «firmanın ilâcını doktorun reçetesine yazdırmanı başarabilirse, ödevini ve görevini yapmış olur!

“Bu yıl da kaldık bekâr”

Bir ilâç firması yılda 40 milyon lira hâk gelir mi sağlamaktadır; bunun 10 milyon lirası propaganda masraflarına ve «hediyelere» ayrılır. Fakat bu 10 milyon lira, ilâcın satış fiyatına bindirildiği için firma için öyle korkunç bir masraf sayılmaz. Propagandistler sadece büyük şehirlerde, büyük çapta reçete yazan hekimlere gitmezler; Anadolu'nun en ücra köşelerinde, ufak çaptaki eczanelerde firmaların maaşlı ve yüzdelikçi propagandistlerinin uğrak yerleridir. Bir ilâç propagandisti, bu eczanelerde çalışan kalfaları iyi tanımak, onlarla dost olmak, spor-toto kuponlarını doldururken kendilerine yardım etmek, kahvede beraber pişti oynamak zorundadır. Çünkü köylü yurttaş, kasabaya inip eczaneye uğradı mı, «bana bir antibiyotik ver» demez; «başım ağrıyor, bir hap ver de yutuvereyim» der. Mesele, köylü yurttaş hangi firmanın hangi hapını yutturmak gerektiği meselesidir ve bu da, kalfanın becerikliliğine bağlıdır. (Bugün, kataloklara göre,

piyasada 4000 çeşit ilâç bulunmaktadır!)

İşte, TOPLUM'un geçen sayısında başlayan «ilâç Dalgası» hikâyesinin altında kopartılan fırtına, aslında, yurttaş Ahmet'in, yurttaş Ayşe'nin yutacağı «hap» la ilgilidir. Yurttaş Ahmet, —yeni kararnameye rağmen—, örneğin «Bactirim» 33 lira yerine yine 53 lira'ya yutacaktır; çünkü, 7 Nisan tarihli kararnameyle vaadedilen ucuzluk, İstanbul'dan gelen James Bond çantah ilâç Sanayii temsilcilerinin Sağlık Bakanlığında haklı görülen itirazlarıyla —şimdilik— 15 ağustos'a kadar ertelenmiştir. Kararnamenin uygulanmasından doğan 30 günlük gecikme ise, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında 20 milyon liraya malolmaktadır.

toprak reformu

“Elyevm-ül kıyame..”

Yıl: 1945.

Saraoğlu Hükümetinin ünlü Toprak Reformu tasarısı, Meclis komisyonlarında tartışılmaktadır. Eskişehirli toprak sahibi Emin Sazak, kürsüye gelir ve şöyle der:

— «Eğer bu tasarı geri alınmasa, Beylikköprü'deki 30 bin dönüm arazimi hibe edeceğim!»

Devrin Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'nun buna cevabı şudur:

— «Kanunla alsak ne olur?»
Emin Sazak,

— «Bu düzeni bozarsanız, valla hi arkadaşlar, elyev-ül kıyâme, memleket size beddua eder!» karşılığını verir.

Sazak, 30 bin dönüm toprağını «hibe» suretiyle vermeğe, razıdır, fakat toprak reformuyla elinden alınmasına şiddetle karşıdır. Çünkü, «düzen bozulur!» Düzen bozuluyorsa,

memleket, kıyâmete kadar, bu düzene bozanlara beddua eder!

Toprak Reformu, 1920'den, hele de 1943'ten bu yana çeşitli dönemlerde Meclise gelmiş, komisyonlar arasında mekik dokumuş ve her seferinde de «tasarı» olmaktan öteye geçememiştir.

1945'in Meclis komisyonlarında söylenen sözler, sırasıyla, 1960'ın Kurucu Meclis çatısı altında, 12 Mart'ın Reform Komisyonu kürsülerinde, Birinci ve İkinci Erim hükümetleri görüşmelerinde tekrarlanmış durmuştur. Tasarayı 1945 ve 1960 yıllarında savunanlar, «bolşevik edebiyatı» yapmakla suçlanıyorlardı. 1971'de ise, «Mao'cu» damgasını yediler.

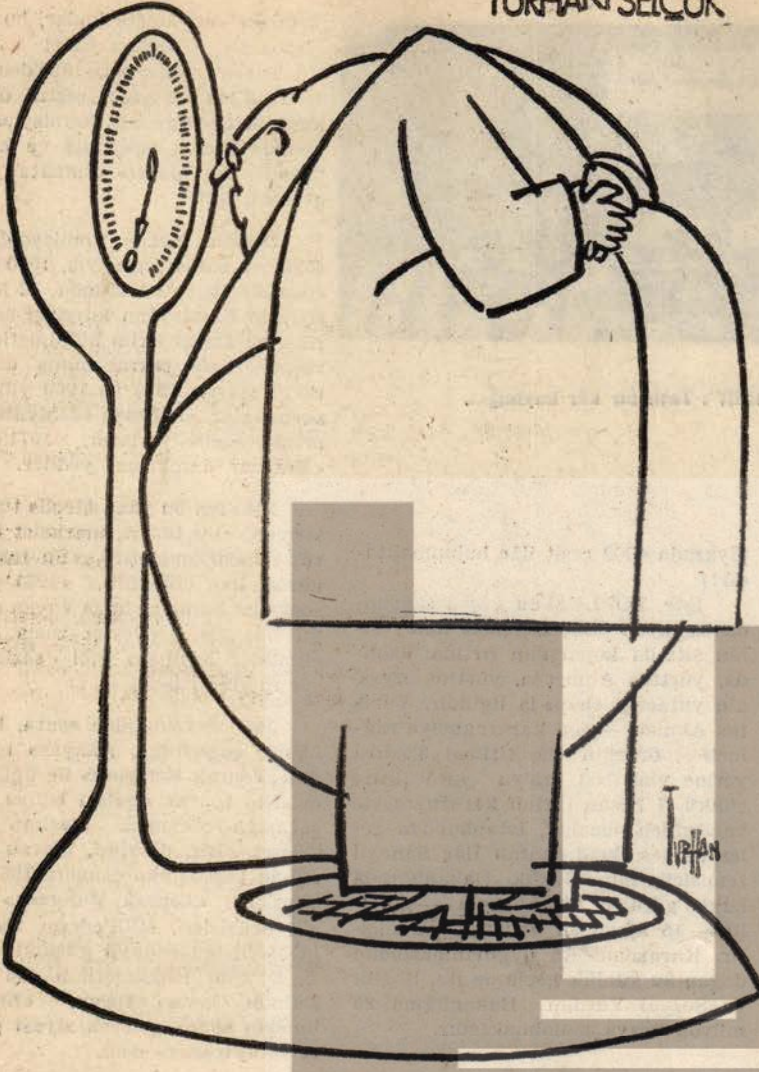
1945'ten bu yana Meclis tutanaklarında, «Bu tasarı, marksist bir görüşle hazırlanmıştır», «Bu tasarı çıkarsa, kan dökülür», «1961 yılında sosyalist bildiriye imza koyan sen değil misin?», «Devlet zorla araziyi elimizden alamaz» gibi sözlere sık sık rastlanılabilir.

1960 devriminden sonra, Kurucu Meclis çoğunluğu, Anayasa tasarısının «Toprak Reformu» ile ilgili maddelerini toprak ağaları lehine yumuşatmağa çalışınca, Başkan Cemal Gürsel, «Biz, devrimi, toprak ağaları için yapmadık» demişti. 1961 Anayasasının «Toprak Reformu» ile ilgili maddeleri, MBK'cıların baskısıyla Meclisten —hayli güçlükle— geçti. Devrim Hükümetinin son Tarım Bakanı Osman Tosun, «Reformu, bundan sonra gelecek siyasi partilere bırakıyoruz» dedi.

MBK'dan sonra, siyasi partiler zamanında, sırasıyla, «Orman Tosun», «Mehmet İzmen», «Bahri Dağdaş» ve «İlhami Ertem» adlarını taşıyan çeşitli tasarılar gelip geçti. Bunlar da, 1934 yılında başlayıp 27 Mayıs 1960'a kadar gelen Toprak Reformu serüvenlerinden farklı olmadı.

İLHAN ÖZTRAK
“Türk modeli” reform...

12 Mart 1971'den sonra

«Reformlar gerçekleşmiyor» gerekçesiyle 12 Mart Muhtırası verildi. Süleyman Demirel hükümeti çekildi. Onun yerine gelen Reform hükümeti, Bakna Atilla Karaosmanoğlu'nun öncülüğüyle bir «Ön Tedbirler Tasarısı» hazırladı. Tasarı, komisyonda budanınca, Karaosmanoğlu, adımını geri çekti.

İkinci Erim Hükümetinin «Ön Tedbirler Tasarısı», komisyondan geçti, fakat bir türlü gündeme girmedi. Bu arada bir başka komisyon —Haldun Derin Komisyonu—, «Toprak ve Tarım Reformu Kanun Tasarısı»nı hazırladı. Tasarı, bakanlık-lararası komisyonda görüşülüp yeniden biçimlendirildikten sonra, tasarıyı hazırlayan Komisyonun başkanı Haldun Derin istifa etti. Gerekçe : «Tasarının, reform niteliğini kaybetmiş olması».

Türk modeli

Tasarının yeni sahibi Devlet Ba-

kanı İlhan Öztrak —ki, annesinden hissesine düşecek olan 400 dönüm toprağı, reform gerçekleşince, devlete hibe edeceğini söylemiştir—, yeni «eser», Türkiye'nin gerçeklerine en uygun «Türk modeli» bir tasarı olarak kamuoyuna tanıttı.

İşte bu, «Türk modeli» Toprak Reformu Kanun Tasarısı, geçtiğimiz hafta perşembe günü, 81 numaralı Geçici Komisyon'un ikinci birleşiminde yeniden ele alındı.

Birinci Erim Hükümeti tarafından hazırlanan «Ön Tedbirler Kanun Tasarısı», 55 numaralı Geçici Komisyon'da, 23 birleşim ve Ocak ayının son haftasında Yüksek Meclis sunulmuştu. Bu tasarı, İkinci Erim Hükümeti tarafından geri alındı ve yeniden hazırlanan ikinci bir «Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Tasarısı», 55 numaralı Geçici Komisyon'a tevdi edildi. Bu komisyon, 6 birleşim ve 10 oturum yapmak suretiyle çalışmalarını tamamladı ve

hazırladığı raporu Yüce Meclis'in takdirine sundu. Fakat bugüne kadar gündeme giren «Ön Tedbirler Kanun Tasarısı» ve 55 numaralı Geçici Komisyon raporunun görüşülmesi mümkün olmadı.

Çalışmaların ikinci bölümü, 81 numaralı Geçici Komisyon'da yürütülüyordu ve Komisyon Başkanı İsmail Hakkı Tekinel —«evvelki görüşmelerde de arzettiği» gibi—, «Toprak ve Tarım Reformunun, sosyal hukuk devleti anlayışı, Anayasa ve Atatürk ilkeleri doğrultusunda, demokratik usuller içerisinde gerçekleştirileceğini» söylüyordu.

Ağanın tanımı

«Sosyal hukuk devleti» anlayışı doğrultusunda bir toprak reformu gerçekleştirmek üzere biraraya gelen 81 numaralı Geçici Komisyon'da en ilginç konuşmasından birini, eski Tarım Bakanı ve eski Toprak Reformu tasarısı hazırlayıcılarından, DP Konya milletvekili Bahri Dağdaş yaptı. Dağdaş, tasarının 2'nci maddesinde yer alan, «çiftçi, mal sahibi, kiracı, ortakçı, tarım arazisi» gibi, reformla ilgili terimlere bir yenisini daha ekledi: «Toprak ağası».

Dağdaş'a göre, «asıl toprak ağası, devlettir».

«Bu memleketin tarım potansiyelini bilmeden, her söylenecek söz, garantiğe gürşün sıkılmaktan başka bir işe yaramaz.»

Böyle diyordu Bahri Dağdaş ve devam ediyordu :

«Biz de guş diyoruz, onlar da guş diyorlar. Lâkin bizguş derken bülbülü, onlarsa —efedersiniz— gargayı gastedyorlar.»

Toprak Reformu, böylece, neşeli bir oturumda, —bir kere de 81 numaralı Geçici Komisyon'da— «kuş»a benzetildi.

TOPRAKSIZ KÖYLÜLER
Umud fakirin ekmeği

Yenden kurma, yeniden şekillenme anlamına gelen **reform** sözcüğü son bir, birbuçuk yıldır siyasal kültürümüzde iyice yer etmiş bulunuyor. Kuşkusuz, reform dendiğinde de, ilk akla gelen, **toprak sorunumuz** olmaktadır.

Son bir yılın tartışmalarına bakılınca bu reformlara, özellikle toprak reformuna ümit bağlayanların sayılarının bir hayli kabarık olduğu fark edilmektedir. Birçok kimse, bu reformlar yapıldığı takdirde, ülkemizin sanki bir gece içerisinde bambaşka bir ülke olabileceğinin pembe hayalleri içerisinde yüzmektedir.

Yeniden kurma amacını taşıyan reformlar, uygulanacakları toplumların genel gelişim doğrultusuna aykırı düşmedikleri katedilmiş kalkınma mesafesinin gerisinde kalmadıkları sürece topluma yararlı olabilirler ve kalkınmanın sağlıklı bir dinamizme kavuşmasını sağlayabilirler.

Reformlara bu açıdan bakılınca, ülke sorunlarına kafalarındaki durgun kalıplar ve şartlanmış siyasal kültür boyutlarıyla eğilen kamuoyunun küçük fakat etkili olabilen bir kısmının pek sağlıklı bir reform anlayışı içerisinde bulunmadığı kanısı insanda ister istemez uyanmaktadır. Türkiye'nin varmış olduğu gelişme düzeyini hesaba katmadan soyut bir **«reformculuk»** zihniyetiyle ele alınacak ülke sorunlarının dinamizm yerine durgunluk, gelişme yerine de bunalım yüklü bir tıkanıklık getireceğine inanıyoruz.

Örneğin, **toprak reformu** sorununu ele alalım. Toprak konusunda daha dün kadar geçerli olan **«ilerici»** görüş, toprakların eşit parçalara bölünerek toprakla uğraşanlara pay edilmesi yönündeydi. Komisyon çalışmalarında bazı milletvekilleri, mülkiyet birimi olarak öngörülen 150 dönümü fazla bulmuşlar, hiç olmazsa 100 dönüm olsun diye ısrar etmişlerdir. Birim ölçüsü düşürüldükçe sanki daha çok devrimci olunuyordu. Hani bir'si çıksa da, herkese birer saksı toprak verelim, dese, **«devrimciliğin»** dehşetinden yer gök titreyecektir. İlerici ve ülke kalkınmasına hız katacak bir toprak reformunun böylesine romantik ve soyut bir zihniyetle gerçekleştirilemeyeceği artık kesin bir açıklığa kavuşturulmalıdır. Sanayileşme ve modernleşme doğrultusunda önemli engeller aşmış bir Türkiye'nin, ekonomik kalkınmasına olumsuz etkide bulunacak bir toprak reformundan dikkatle sakınması gerekmektedir.

Sorumuz, sanayileşme sorunudur. Türkiye'yi bağımsız bir sanayi toplumu haline getirebilecek yetenek ve olanaklar, çarçur edilmeden, etkili bir şekilde kullanılmalıdır. Bunların başında, toprak gelir. Bütün sanayileşmiş ülkeler, sanayileşme programlarında, ana unsur olarak, tarım fazlasından yararlanmışlardır. Sanayi alanına aktarılacak ve sanayileşmemizi hızlandıracak fonları elde edebilmek için Türkiye'nin tarımsal bünyesini çok daha verimli hale getirecek

toprak reformu

bir reform tasarısı geliştirmeliyiz. Tarımda arttırılacak verim, sanayimize dört ana yoldan aktarılabilir.

a) Tarım ürünleri arttıkça, ihracatımız daha yüksek bir düzeye çıkabilecek; artan döviz, sanayi yatırımlarına dönüşebilecektir.

b) Artan tarım ürünleriyle sanayimiz daha bol madde kaynaklarına kavuşacaktır.

c) Artan tarımsal verim, çiftçimizin de gelirini arttıracak ve bu gelirin bir kısmı millî bankalarda toplanacaktır. Bu birikim, ucuz faizli bol krediler halinde sanayi sektörüne akıtılabilecektir.

d) Bol tarım ürünü ucuz olarak piyasaya aktarıldığında, sanayi şehirlerinin besin sorunu daha yetenekli bir şekilde çözülecek, ucuz ekmeğin ucuzlatacağı işgücü, herkesin daha kolay alabileceği ucuz sanayi ürünlerini yaratacaktır.

Tarımsal üretimle kalkınmanın ana unsuru olan sanayileşme arasındaki bu önemli ilişkiyi kimsenin, **«soyut»** reform anlayışına kurban etmeğe hakkı yoktur. Şehirleşme ve sanayileşme nedeniyle toprağa olan talebin giderek azalmakta olduğu ülkemizde toprağın verimini düşürücü uygulamalara girmek, parçalanmış küçük topraklar kargaşalığı yaratmak yalnızca — sanayileşmeyi baltalayacağı için — ekonomik bir gericilik değil, aynı zamanda siyasal bir gericiliktir.

Çünkü Türk tarımında parçalanmış küçük topraklar rejmi Türk halkına hak etmediği bir sefaleti paylaştırmakla kalmayacak, fakat, sanayiye giden ana damarı da kesmiş olduğundan, Türkiye'yi bir yoksul köylü toplumu olarak kalmağa mahkûm edecektir. Herkese kendi yağında kavrulmasına yetecek kadar toprak vermek, **«sen yerli yerinde otur; ne acından öl, ne de yaşantın değişsin; şehirlere gelip beni de rahatsız etme»** demekten başka bir şey değildir.

Doğuda ve Güney Doğuda, hem haksızlık kaynağı olduğundan, hem de iyi işletilemediğinden parçalanması gereken topraklar vardır. Fakat bütün Türkiye'de toprakları eşit parçalara bölme merakından vazgeçmeliyiz. Sorun, Türkiye'de toprakların akılcı ve verimli bir şekilde işletilmesi sorunudur.

Toprak reformunun kapsamını ve ayrıntılarını teknisyenler, bilim adamları ve siyasiler düşünsün. Biz burada, yalnızca toprak reformunun toplumumuzun modern sanayi toplumu olma yönündeki vazgeçilmez katkılarına işaret ettik; toprak konusunda **«ilericiliğin»**, kalkınan Türkiye'de hangi doğrultuda olması gerektiğini saptamağa çalıştık.

AHMET N. YÜCEKÖK

seçimler

Haber circunası

Yeni kurulan 204 belediyede yapılan «başkan ve üye» seçimlerinin resmi sonuçları ancak, geçtiğimiz pazartesi günü açıklandı. Resmi sonuçlar belli oluncaya kadar da, **«gayriresmî»** lere dayanılarak, ba-

sında çok renkli yorum ve haberler çıktı. Seçim sonuçlarını herkes dile-dığı gibi değerlendirdi ve verdi.

Resmî sonuçlara göre AP, belediye başkanlığı seçimlerini 94 yerde kazanmıştı. AP'nin organı **Son Havadis Gazetesi** ise, çok daha önceden, **«kesin sonuçları vermişti: «AP, 104 yerde seçimleri kazandı.»** Gaze-

tenin, birbirini kovalayan manşetleri şöyleydi :

«Millet AP'ye evet dedi»

«Vatandaş, AP'ye güvenini bildirdi»

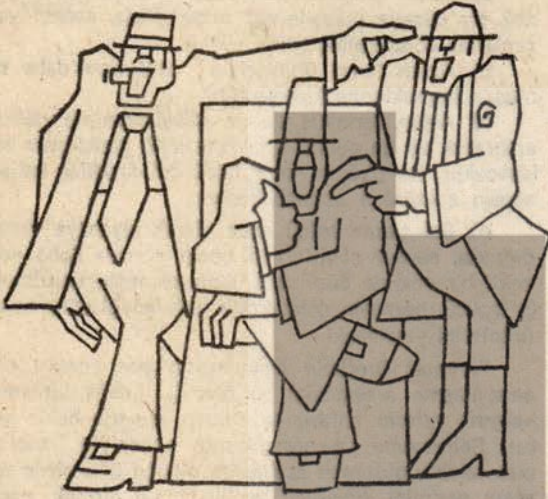
Türk-İş'in AP kanadı tarafından satın alınan Akşam Gazetesinin manşeti daha da firaklıydı : «1977' nti-hanını AP kazandı».

NEZİH DANYAL

ÖĞÜN

ÇALIŞ

GÜVEN

Adalet Gazetesi, daha başka bir hava çalışıyordu. «Anti-Süleyman» Adalet'e göre, 1968'e oranla, «AP, yüzde 8 oy kaybetmişti.» Haber, manşette verildi.

Tercüman Gazetesi ise şöyle di-yordu :

«Sonuçlar, AP ve MGP'de mem-nunluk yarattı, CHP'de ise sürpriz teşkil etti.»

Seçimler hakkındaki görüşler

CHP, belediye seçimlerini 29 yerde kazanmıştı. Genel Sekreter Kâmil Kırkoğlu, seçim sonuçlarını şu sözlerle değerlendirdi :

— «Sayın Kırkoğlu; sizce, bu seçimler genel seçimler için bir ölçü olabilir mi?»

— «Kat'iyen!.. Bu, bilimsel bir kanaattir. Nihayet, mahalli seçimlerde, biliyorsunuz, adayların çok büyük rolü var. Ben, kendi seçim bölgemden bilirim: bütün Halk Partiller, olduğu gibi, karşı tarafın adayına oy vermiştir. Çünkü memlekette sevilen, hizmet etmesi beklenen bir adamdı»

— «Yâni, bir ölçü olmaz, diyor-sunuz?»

— «Olmaz! Bu, zaten, kişisel kanaatim değil, bilimsel kanaattir.»

Kaderini Demirel'e bağlamış o-

lan Dünya Gazetesi, Kırkoğlu'nun «bilimsel kanaatini paylaşmıyordu. Başyazıda, şöyle denildi :

«Bülent Ecevit, istediği kadar partisine iktidar yolunun açıldığını ve bunun halkın iktidarı alacağını söylesin, türk seçmeni, kaderini nereye bağlaması gerektiğini iyi biliyor.»

Resmi sonuçlara göre DP (Demokratik Parti değil, Demokratik Parti), 18 belediye başkanlığı kazanmıştı. DP Genel Başkanı Bozbeyli'ye göre ise bu rakam, 21'di. Bozbeyli, seçim sonuçlarını şöyle değerlendiri-yordu :

«Demokratik Parti, 3 beledede katıldığı bu seçimlerde 21 belediye başkanlığı kazanmıştır. Bu sonuçlar, vatandaşın bizim gayretlerimizi aşan bir teveccühü ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.»

«Seçimlerin mânası», Son Hava-dis Gazetesi'nin bir yazarına göre şöyleydi :

«Bu (halkın) demokrasiye olan bağlılığını, demokratik hukuk devletine saygıyı, Atatürk Cumhuriyeti-ne bağlılığını gösterir. Bu bir ibre'dir. Bu bir kible'dir. Halka inanan bu ibreye ve bu kibleye saygılı olmak zorundadır.»

Resmî sonuçlar

Bütün bu «türlü çeşitli» yorum-lara ve haberlere yol açan belediye seçimlerinin resmî sonuçları, toplu olarak şöyledir : AP : 94, CHP : 29, DP : 18, MGP : 11, Bağımsızlar : 49, MHP : 1, MP : 2.

Resmî sonuçlar, «millet çoğun-luğunun yarından fazlası»nın hiç de AP'ye «Evet» demediğini ortaya ko-yuyordu.

AP

Marmara kampı

Süleyman Demirel, geçen yıl, Anadolu Kulübü'nün kapalı kapıları ardında yapılan Merkez Temsilciler Meclisi toplantısının aksine, bu sefer, lüks Marmara Oteli'ndeki Temsilciler Meclisi'nde oldukça neşeli görünüyordu. Hatta bir ara, «Uyuttun bizi Süleyman» plâğından dolayı araları açılan komedyen Öztürk Serengil'i karşısında görünce dayanamadı, dargınlığını unuttu ve yanına yaklaşarak,

—«Eyi misin? Mangıraj vaziyet-leri nasıl?» diye takıldı ona.

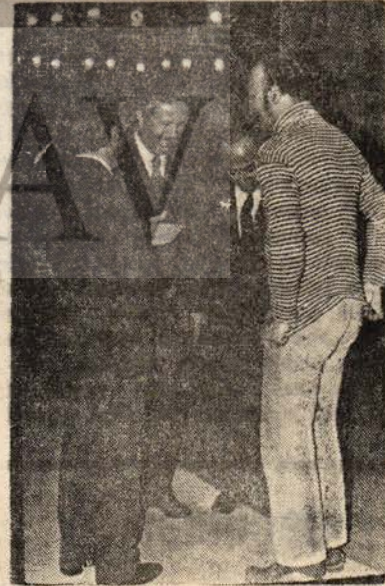
Serengil, midesini şişirerek :

—«Eh» dedi, «göbekaj vaziyetinden anlamıyorum mu?»

Sonra, gözlerini AP Genel Başkanının mide nahiyesine dikerek,

—«Süleyman Bey, bir hayli za-yıflamışsınız» dedi.

Her sabah yürüyüş yaparak, Başbakanlığı sırasında aldığı kiloları atan Demirel —12 Maritan bu yana 16 kilo vermiştir—, gevrek gevrek güldü ve AP Temsilciler Meclisi-

BİRİNCİOĞLU, SEZGİN VE ERDEM, ÖZTÜRK SERENGİLLE
«Mangıraj ve göbekaj vaziyetleri»

Changir'de Et-Balık Kurumu'nun gönderdiği bir miktar eti satan bir dükkân var. Yoksulluğu üst başlarının dökülüşünden anlaşılan kalabalık her gün bu dükkânın önünde kuyruğa girmekte, biraz et almak için birbirleriyle çekişmektedir. Kuyruğun gerisinde kalan yaşlı bir kadın:

«Ne olur, yüz gram da ben alayım. Torunum evde ince hastalıktan yatıyor.» demekte. Aldıran yok, sıra yaşlı kadına geldiğinde, dükkânda et bitmiş oluyor.

Kullandığı kelimeler de insanların gücünü gösterir. «Bakkal, bana yüz gram peynir ver.» diyen sesle, «Bakkal, eve bir teneke peynir atıver!» diyen sesin sahib' aynı kişi midir? Değildir elbet. Biri güçsüz, cılız bir seslenmedir, öteki yüksekten atan bir haykırmadır.

Tuzu kuru politikacı: «Vatandaşlarım, hepimiz kanun karşısında eşitiz. Bu vatan hepimizin... Bozguncuların sesler'ne kulak asmayın. Güzel günler ilerdedir. Yakında müreffeh Türkiye'yi kuracağız. Biraz sabır, biraz bekleme...» der. Ama et kuyruğu, Et-Balık Kurumu şubelerinin önünde uzar da uzar...

İstanbul Belediye Başkan Yardımcısı Orhan Ergüder, etteki oyunu kesin çizgileri ve bütün çıplaklığı ile ortaya koymuştur: «1971 yılında 136 toptancı 48 milyon lira kâr ederken, yoksul halkın 100 gram eti ile oynamaya kimsenin hakkı yoktur...»

İstanbul üç milyonu aşkın bir şehirdir. Bir kaç haldedir etsizdir. Kesilen, kesilmeyen hayvanlar var. Üç milyonun etyle, 136 kişi oynamaktadır. Nasıl olur da, Sayın Ergüder'in dey'miyle, üç milyonun etyle 136 kişi oynayabilir? Oynuyor işte. Üç milyon insana karşı bu 136 kişiy' elbette koruyan güçlü eller var. Öyle olmasa, herkesin gözü önünde bu alavere dalavereyi çevirebilirler mi? Çeviriyorlar işte, bir gerçek! Ben yandan Belediye Başkanı, et sıkıntısı için gerekli çareyi buluvermiştir:

«Bir hafta et yemeyin!...»

«Peki yemeyelim. Bir hafta sonra ne olacak?»

«Bir hafta sonra Allah kerim.»

Bundan yıllar önce bu Belediyenin başında bulunan Fahrettin de Kerim'di. Şimdi bulunan Fahrettin ise Atabey'dir. İnce hastalıktan evde yatan yaşlı kadının torunu bir hafta bekleye kosun. Büyük oteller ve büyük lokantalar için kaçtan olursa olsun et kesimi sürdürülmektedir. Bu ayrıcalık, velin'metimiz turistler ve otellerde kalma olanağı olanlar içindir. Yoksul halka önerilen çare ise, «Bir hafta sabır» dır. Bir zamanlar alegirli bir Belediye Başkanı da, «Halk o kadar kıyılara doluyor ki, vatandaş denize giremiyor.» diye buyurmuştu. Halk ile vatandaş ayrı ayrıdır. Bir hafta et yemiyecek olan da halk'tır. Büyük oteller ve lokantalar için kesilen etleri yiyecek olan da vatandaş'tır. Artık formül bulunduğu göre, ilaçsız mı kaldımız.

«Bir hafta ilaç almayın!...» Gaz mı bulamıyorsunuz: «Bir hafta gaz almayın!...»

Balık sıkıntısı mı var: «Bir hafta balıkçıya uğramayın!»

şaşan pusula...

Sebze için de öyle: «Bir hafta manavlara görünmeyin!»

İyi kirazın kilosı 8 kâğıttır. Yarımca'da kiraz alayım, dedim.

«Bulunmaz...» dediler.

«Neden?»

«Sandık sandık İstanbul'a göndeririz.»

«Burdakiler?»

«Onlar da yemesinler.»

Yarımca Beled'yesindeki şair Avni Öztüre dostumuz da, «Kiraz Bayramları» düzenleye dursun bakalım! Hem de ozanları, sanatçıları çevresine toplayarak... Ortada kiraz olmadıktan sonra... Başka yörelerde de «Kiraz Bayramları» yapıldığını gazetelerde okuyorum Kirazdan «n'aber?»

Doyasıya bir yana koyun, yüz gram et bulamazsınız. Sebze, meyve hak getire... Radyolarımız hergün sebze ve meyve fiyatlarının en azını, en çoğunu ilân eder. Sözüm ona halkı ve vatandaş uyarılmaktadır. Oysa manava gittiğinizde ilân edilen fiyatların en çoğunun iki katına alabilirsiniz dilediğiniz'.

«Neden olur bu?»

«Denetims'zlik.»

«Kim denetleyecek?»

«Bir hafta sabredin, diye öğüt veren belediyeler.»

Hatırıma düşmüşken söyl'yeyim. Taksilerde taksimetreler vardır. Ben bunların bir gün açıldığını, bir taksinin taksimetre ile yola çıktığını görmedim. Hem de, zaman zaman, sıkıştırılmaları rağmen. Bir türlü şoförlere açtırtamazsınız taksimetreyi!...

«Neden açmazsın kardeşim?»

«Bozuk.»

Bir tane sağlamı yok mudur, bunun içinde? Yoktur. Öyle ise neden korıar bu taksimetreleri taksilerin önlerine, bir türlü akım ermez! Bu taksimetreleri satan bir vardır zaar... Öyleyse kâr eden, ne halktır, ne vatandaş, ne de şoför... Kimse o, kim, taksilerin önünü süsleyen ve hiç bir işe yaramayan taksimetre satıcısıdır kâr eden! Bunun da çaresi elbette bellidir: «Bir hafta taksime binmeyin!»

Tanrım, neden böylesine birbirini sevm'yen bir toplum haline dönüştük? Herkesin gözü kararımış, kör tuttuğunu belliyor! Kazıklayan akıllı ve değerli... Kazıklanan «Kör değil ya gözünü açın!...»

Geçende bir'ni ziyaret etmiştim. Ardındaki duvarsa sülüsle «El kâzibî habibullah» yazılı... Gene duvara, kurşun geçmez kasa dayalı. Ağzını her açışta, «Bismillâhsız» konuşmuyor. Yanından ayrılınca:

«Ne yapar?» dedim.

«Hacı Babadır. Üç kez hacca gitmiştir. Faizle para verir.» dediler

İslâmda riba yasak... Yani faizle para vermek... Alan razı, veren razı... Dara düşen hacetini görürüyor.

«Olur mu böyle şey?» d'yesiyen... Karşılığı hazır:

«Dara düşen bir hafta beklesin!»

MEHMET KEMAL

DEMİREL MARMARA OTELİNDE YEMEKTE
Ramazan Usta perhizi bozdu...

si'nin toplandığı Marmara Otelinde Ramazan Ustanın hazırladığı «volovan», «kuzu şiş», «salata» ve «tulumba tatlısı»yla pehrizi bozdu.

Demirel, toplantının ikinci günü de «zeytinyağı fasulye», «tavuk kızartma», «salata» ve «dondurmacı pasta»ya iltifat etti. AP bütçesine 30 bin liraya malolan Marmara Otel kampı, oldukça sâkin geçti. 67 ilin AP başkanları, Meclis Grup başkan vekilleri ve Senatodan 5, Millet Meclisinden de 10 parlamenterin katıldığı Temsilciler Meclisi'nde Partinin ekonomik görüşü, Genel Muhasip Nuri Bayar tarafından kiraat edildi. Bayar, hayat pahalılığından, Birinci Erim Hükümetini suçlu buluyor. 12 Marttan önceki AP dönemini ise «Cumhuriyet tarihinin en parlak dönemi» olarak nitelendiriyordu.

Öğle yemeğinin ağırlığı ve konuşmaların uzunluğu, AP'li parlamenterlerin üzerine bir rahavet çöktürmüştü olacak ki, otelde dinlenmek için boş oda bulunup bulunmadığı yolundaki müracaatlar çoğalmağa başladı. Aksilik bu ya, bütün kış sinek avlayan otelde o gün tek bir yer kalmamıştı. Turhan Kapanlı, Şeref Kayalar ve İsmet Sezgin, Otel Müdürünün 301 numaralı dairesini nöbetleşe paylaşarak şekerleme yaptılar.

“Zemberek” meselesi

Toplantının ikinci günü Demirel, gazetelere parça parça dağıtılan uzun konuşmasını yaptı. Demokrasi'nin reformların, millî iradenin, kısaca herşeyin teminatının AP olduğunu sık sık tekrarlayan Demirel, «Hükümeti neden AP'nin kurmadığı» yolundaki soruya şu cevabı verdi :

—«Meclisin zembereğini kırılmışlardır. Saat durmuştur...»

Meclisi vaktiyle «saat gibi» çalşıyormuş gibi gösteren Demirel, zemberek meselesinden sonra, Türk demokrasisinin de mekanik bir analizi yaptı.

—«Demokrasiyi başka memle-

ketlerden almışız, ama, parçaları eksik!»

Anlaşılan, Demirel, Demokrasiyi kurtarmak için yeni bir «montaj sanayi»ne ihtiyaç görüyordu ve kendi deyişimiyle, bu iş için «sadece kelleyi değil, beyni ve gönülü de koymak gerekiyor»du.

Toplantının son günü, İhsan Sabri Çağlayangil başkanlığındaki dört kişilik heyet, Otel Müdürünün odasına çekilerek, AP Temsilciler Meclisi'nin bildirisini kaleme aldı. «Komünizme karşı her çeşit tedbir alınmalıdır» başlığı altında, ertesi gün Son Havadis Gazetesinde yayınlanan bildiride şöyle deniliyordu :

«Hükümetin, Millî müesseselerimizin, Türk toplumunda sorunluluk taşıyan bütün çevrelerin, bu hedefe yönelmiş ve yönelecek gayretlerinde, AP teşkilâtını bütün kademeleriyle yanında bulacakları, kamuoyuna bir kere daha duyurulur.»

AP Temsilciler Meclisi'nin Marmara kampı sona ererken, Ankara-gücü futbol takımına moral veren Öztürk Serengil, gâh politikacılarla, gâh futbolcularla sohbet ediyor ve politikacıyla komedyen arasındaki farkı şu sözlerle belirtiyordu :

—«Ashında, aramızda pek fark yok. Örnekle kaz misali, politikacı da, komedyen de aynı havuzda yüzer. Ancak, biz, onbeş dakika konuştuk mu, millet kahkahalarla güler; onlar, yılın 365 günü aynı şeyi yaptıkları halde, kimse gülmez; aksine, ağlamaklı olur!»

CHP

Havali bir kongre

İstanbul II Kongresi, geçtiğimiz haftanın sonunda, cumartesi ve pazar günleri yapıldı. 661 delegenin katıldığı kongre, II Başkanı Ali Topuz'un, çalışma raporunu okumasıyla

la başladı. Raporun üzerinde ekin yukleyen bu köylüyle, bir köyünün içini ve sofrası başını gösteren bir fotoğraf bulunuyordu. Fotoğrafın altında, Genel Başkan Bülent Ecevit'in şu sözleri yer alıyordu :

«Bu düzende kalkınma köylüden başlayacaktır. Ve işçisiyle, esnafıyla, sanatkârıyla ve tüm çalışanlarıyla veya güçsüzleriyle bütün toplumu kapsayacaktır.»

Çalışma raporunun okunmasına başlandı. Raporun, Genel Başkan Ecevit ile Genel Sekreter Kırkoğlu'nun, kolkola, salona girdikleri görüldü. «Dağ başını duman almış» marşıyla, «Halkçı Ecevit! Halkçı Ecevit!» sloganı, Spor ve Sergi Sarayının salonunda yankılanmağa başladı.

Raporun en çok alkış toplayan sözü, «İnönü'nün güçlendirdiği, halkçı Ecevit'in devam ettirdiği CHP» sözü oldu.

İlginc bir konuşma

Kongrenin öğleden sonraki oturumunda ilk sözü, Genel Sekreter Kâmil Kırkoğlu aldı. Kırkoğlu'nun konuşmasının özellikle ilgi çeken yanı, Nihat Erim'le ilgili bölümüydü. CHP'nin, Erim hükümetlerine karşı çıkışının nedenini Kırkoğlu şöyle açıkladı :

«Kimseyi incitmemeğe dikkat ederek konuşacağım. Kişi olarak Sayın Erim'le hiçbir dâvamız olmadı. Ama insaf ile düşünelim: Yıllar yılı, Cumhuriyet Halk Partisine yapışık kardeşler gibi herkesin görmeğe alıştığı bir Nihat Erim'in, partisinden istifa etse de etmese de, Hükümet Başkanı olarak, her yaptığından Halk Partisine pay çıkarılmamasına imkân var mıdır? Eksik olmasınlar, fırsat düşünün rakiplerimizin de çabalarıyla, Hükümetin yaptığı her iyi iş Sayın Erim'in, her yanlış iş de Cumhuriyet Halk Partisinin hesap hanesine yazıldı.»

«Ne yazık ki, derdimizi anlatamadım» diyen Kırkoğlu, şöyle devam etti :

«Olaylara, genel politika bakımından, değişik açıdan bakıyorduk. Bizce, olağanüstü koşullarda hükümet kurulurken, daha değişik bir yöntem uygulamak mümkündür. Sayın Erim'in, Cumhuriyet Halk Partisi içinde geçen uzun siyasi hayatı ona özel bir nitelik kazandırmıştır. Bu niteliği dolayısıyla onun Başbakanlığından huzursuzluk duyduk. Haklılığımızı, geçen zaman gösterdi. Sayın Erim'in bazı davranışlarının, partimizin geçirdiği son bunamda payı olduğunu ısrarla söyleyeceğim ama, dokunmadan da geçemiyeceğim. Erim hükümetlerinden, bir geçiş döneminin gerektirdiği sükknet beklenemezdi. Derdi başından aşkın Türkiye'nin direksiyonunda, mizacı-ı yakından tanıdığımız bir başbaka-

nın bulunmasından endişeliydik.»

Kırkoğlu, daha sonra, sözü, CHP içindeki ikiliğe getirerek, Satır'cılara sert bir uyarıda bulundu :

İkinci gün

Kongrenin ikinci günü, salonun daha bir dolu ve hareketli olduğu göze çarpyordu. Öğleye doğru Ecevit, yine Kırkoğlu ile birlikte salonda gözüktüğünde adeta yer yerinden oynadı. CHP Üsküdar ilçe delegesi olan Ecevit'in annesi Nazlı Ecevit, oturduğu yerde, gözyaşlarını tutamıyordu. «Halkçı Ecevit, halkçı Ecevit!» temposu, hep bir ağızdan söylenirken, bir kısım gençlerin «Dağ başını duman almış» marşı da bütün sesleri bastırıyordu.

Bülent Ecevit, bir saatten fazla süren konuşmasında, sözü, Parti içindeki «İsyancılar» a getirerek şöyle dedi :

«Olaylar öyle geldi ki, CHP'li-ler, hayatlarındaki en güç seçme zorunluğu ile karşılaştılar. Bir CHP'li için, inançlarıyla Sayın İnönü arasında bir seçme yapmak çok zordur. Bunun zorluğunu en çok kendi yüreğimde duydum.

Fakat bazılarının, Partiye ihanet ölçüsüne varan isyancı davranışlarının böyle bir saygıdeğer ve duygusal nedene dayanmadığını da biliyorum. Bazıları için mesele, aslında, bir seçim ve örgüt korkusudur. Örgütten koptukları için, Genel Merkezden de kopmuşlardır ve seçimden korkar hale gelmişlerdir. Yalnız CHP'ye olan bağlılıkları değil, demokrasiye olan bağlılıkları da sarılmağa başlamıştır.»

CHP Genel Başkanı, konuşmasında, ülke sorunlarına da değindikten sonra, sözü, Partinin demokrasi anlayışına getirdi ve şu açıklamayı yaptı :

«Hükümet programı görüşmelerinde de belirttiğim gibi : hele bir reformlar yapılsın da ondan sonra demokrasiye dönülür; bir kez âsayış ve huzur sağlansın da ondan sonra demokrasi düşünülür anlayışını benimsersek ve ancak demokrasiye ara verilerek başarılabileceğini düşündüğümüz işler listesini yüklü tutarsak, demokrasiye bağlılığımız da anlamını yitirir. Çünkü demokrasi, iyi işlerin, reformcu atılımların yapılabilmesi için, ya da huzur ve âsayış sağlanabilmesi için engel gibi görülebilmektedir, zaman zaman tatil edilecek, mecburi izin verilecek veya ancak işler yoluna girdiği zaman keyfi sürülecek bir rejim değildir.»

«Ortanın Solu»nun sınırı

Bülent Ecevit, konuşmasında, özel sektör konusuna da değindi :

Türkiye'de özel girişim, yüksek maliyetle ve az sürümlü büyük kazançlar sağlamağa almıştır. Bu,

ECEVİT, ALİ TOPUZ'LA

Tek aday...

sıhhatli ve adaletli bir durum değildir. Bizim kuracağımız düzende, özel girişim, sürümünü daha çok artıracak, maliyetini düşürerek bugünkünden daha çok kazanç sağlama olanaklarını elde edecektir. Öyle, tek yanlı işlere ve suları yalnız varlıkların tarlalarına akıtan bir demokrasi çarlığı yoktur, olamaz!»

864 delegeden 661'inin katıldığı İstanbul İl kongresi, Ecevitçilerin tam liste halinde kazanmalarıyla sona erdi. İl Başkanlığına, tek aday olan, Ali Topuz seçildi.

Beklenmeyen görüşme

Ecevit İstanbul'dan Pazartesi günü Ankara'ya döndü. Ankara'da bir gün kalacak ve Salı sabahı erkenden Karadeniz gezisine çıkacaktı.

Pazartesi günü, Ecevit'in Genel Merkezdeki çalışmalarını özellikle randevuları yüzünden oldukça hareketli geçti. Zaten Ecevit'in Genel Merkezde

bir dakikası bile boş geçmemekteydi.

CHP Genel Başkanı öğleden sonra oldukça heyecanlı görünüyordu; bir ara Genel Sekreter Kâmil Kırkoğlu ile görüştü. Saat 18 de kendisini ziyarete gelen Hindistanlı bilim âlemları heyetiyle yarım saat kadar süren bir görüşme yaptıktan sonra, partiden ayrıldı.

Ecevit Rüzgârlı Sokaktaki Genel Merkez binasının önünde duran otomobiline binince, şoförü Kâmil Lafcı'yı hayretler içinde bırakan bir talimat verdi:

«— Paşaya gideceğiz...»

Bu gerçekten hiç umulmayan bir ziyaretti. Nitekim ertesi günkü gazeteler, görüşmeyi «sürpriz» olarak nitelendiler.

Ecevit'in İnönü ile görüşmesi hakkında herhangi bir açıklama yapılmadı. Ama herkes kendine göre bir yorum yapıyordu.

Görüşme hakkında öğrenilen, Paşa'nın «mücadeleyi bırakmayacağını» söylediği oldu.

Görüşme isteği Ecevit'ten gelmiş ve randevu Pembe Köşk'teki «çalışma bürosu» aracılığıyla alınmıştı. Ama böyle bir görüşmenin yararlı olacağı yolunda bir havanın Pembe Köşkten yayıldığı da söylentiler arasında yer alıyordu.

İnönü - Ecevit görüşmesi hakkında bir diğer söylenti de Ecevit'in Paşa'ya, CHP'nin «fahri başkanlığı»nı teklif ettiği yolundaydı.

Bütün bu söylentilerin yanı sıra bir gerçek vardı: Ecevit, Pembe Köşk'ten ayrıldığı sırada çok neşeliydi.

CHP Genel Başkanı, ertesi sabah saat 8.05'te, eşi Rahşan Ecevit ve bazı CHP'lilerle birlikte, THY'nın kendisini Samsun'a götüreceği 504 sefer sayılı uçağın birerken aynı neşeyi muhafaza ediyordu.

Reformculuğun böylesi

Sağlık ve Sosyal Yardım eski bakanı CHP'li Cevdet Aykan, ilaç konusunda bir kararname hazırlatmış, ilaç fiyatlarını indirmeye kalkışmıştı.

Aykan Sağlık Bakanlığından ayrıldı, yerine bir başka CHP'li bakan oldu: Dr. Kemal Demir.

CHP'li Demir'in ilk işi, CHP'li Aykan'ın hazırlattığı kararnamenin uygulanmasını durdurmak oldu.

Çıkın çıkabilirsenez işin içinden...

İlk akla gelen soru, bu iki CHP'liden hangisinin işleminin CHP'nin programına «ortanın solu» görüşüne uygun olduğu...

İkinci soru ise yeni reform savunucularıyla ilgili.

Bilindiğine göre, Kemal Demir, «önce reformlar yapılsın, sonra seçime gidilsin» görüşünü benimseyenler arasında yer alıyor.

Ama eğer, Sayın Demir'in istediği «reformlar» ilaç fiyatlarını ucuzlatacak kararnameyi durdurmak cinsinden reformlarsa, biz bu reformlardan çoktan vazgeçtik, başka ihsan istemiyoruz...

Konumuz: Anayasa

1961 Anayasasında yapılan ve ri, ilgili maddeyi eski ve yeni şek- yapılmak istenilen değişikliklerle yanyana koyarak vereceğimizi geçen sayıda bildirmiş ve 11'inci maddeden başlamıştık. "Konumuz Anayasa" başlıklı bu

yazı birkaç sayı sürecek ve TOPLUM okurları, Anayasa'da ne gibi değişiklikler yapıldığını ve yapılmak istenildiğini kolayca anlama olanağı bulacaklardır. Geçen sayıda kalınan yerden devam ediyoruz:

BASIN HÜRRIYETİ :

Emekli şekli

Madde 22/3 — Basın ve haber alma hürriyeti, ancak milli güvenliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.

Eski şekli

Madde 22/5 — Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması, bu tedbirlerin uygulanacağı kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hakim kararıyla olabilir.

Eski şekli

Madde 22/6 — Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler, ancak 57 nci maddede belirtilen fiillerden mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.

Yeni şekli

Madde 22/3 — Basın ve haber alma hürriyeti, ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, milli güvenliği ve milli güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.

Yeni şekli

Madde 22/5 — Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler, kanunun gösterdiği suçların işlenmesi halinde hakim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararı en geç 24 saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç üç gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Yeni şekli

Madde 22/6 — Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler, milli güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.

BASIN DIŞI HABERLEŞME ARAÇLARINDAN FAYDALANMA HAKKI:

Eski şekli

Madde 26 — Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu köstekleyici kayıtlamalar koyamaz.

Yeni şekli

Madde 26 — Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak düzenlenir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal Cumhuriyetin, milli güvenliğin ve genel ahlâkın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.

DERNEK KURMA HAKKI

Eski şekli

Madde 29 — Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, ancak kamu düzenini veya genel ahlâkı korumak için kanunla sınırlanabilir.

Yeni şekli

Madde 29 — Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmağa veya dernekte üye kalmağa zorlanamaz.

Dernekler, kanunun gösterdiği hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, milli güvenliği, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, hâkim kararına kadar kanunun açıkça yetkili kıldığı mercii emriyle faaliyetten alkonulabilir.

KİŞİ GÜVENLİĞİ :

Eski şekli

Madde 30/4 — Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç, yirmidört saat içinde hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse, hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir.

Yeni şekli

Madde 30/4 — Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırksekiz saat ve kanunun açıkça belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda yedi gün içinde hâkim önüne çıkarılır ve bu süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse, hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir.

TABİ YARGI YOLU :

Eski şekli

Madde 32 — Hiç kimse, tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Hiç kimseyi tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

KANUNİ YARGI YOLU :

Yeni şekli

Madde 32 — Hiç kimse, kanunun tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

KAMULAŞTIRMA :

Eski şekli

Madde 38 — Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların, kanunda gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde idari ittifaklar kurmaya yetkilidir.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde ödeme süresi on yılı aşamaz. Bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten çiftçinin hakkaniyetli ölçüler içerisinde geçinebilmesi için zarurî olan ve kanunla gösterilen kısmının ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli herhalde peşin ödenir.

Yeni şekli

Madde 38 — Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari ittifaklar kurmaya yetkilidir.

Ödenecek karşılık, taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikinin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği vergi değerini; kısmen kamulaştırmalarda da, vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen miktarını aşamaz.

Kamulaştırılan taşınmaz karşılığının vergi değerinden az takdir edilmesi halinde malikinin itiraz ve dava hakkı saklıdır.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan taşınmaz mal ve kıyılarının korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir.

Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi için konulacak süre yirmi yılı, kıyılarının korunması ve turizm amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda ise bu süre on yılı aşamaz. Bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten çiftçinin hakkaniyet ölçüleri içinde geçinebilmesi için zarurî olan ve kanunla gösterilen kısmının ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli herhalde peşin ödenir.

HAFTAYA

★ Sendika kurma hakkı ★ Parti kurma hakkı ★ TBMM'nin görev ve yetkileri ★ Ödenek ve yolluklar ★ Gensoru ★ Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı ★ Millî Güvenlik Kurulu ★ Yargı denetimi.

Alay sonra, Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bir yaza başacak. Ancak, bir Fransız gazetesinin de söylediği gibi; Kıbrıs, dünyada bağımsızlık yıl-önümünü kutlamayan tek ülkedir.

Bilindiği gibi, Kıbrıs, 82 yıllık bir İngiliz yönetiminden sonra, 16 Ağustos 1960'ta bağımsız oldu. Aslında, Adada bu bağımsızlığı pek isteyen de yoktu. Kıbrıslı rumlar, Adanın Yunanistan'a bağlanmasını (enosis) istiyorlardı; zaten İngilizlere karşı bu nedenle ayaklanmışlardı. Ada türklere ise, Kıbrıs'ın ikiye bölünmesini (taksim) tek çıkar yol olarak görüyorlardı. Bu nedenle, Adadaki her iki topluluk da, bağımsızlığa, o günün koşulları ve gerekleri karşısında, benimsemek zorunda kaldıkları, geçici bir çözüm olarak bakmışlardır.

Bağımsızlığa kavuşurken, Kıbrıs devletinin üç tane teminat ve ittifak anlaşması imzalaması gerekmiştir. Bunların birincisi, Kıbrıs'ın bağımsızlığının güvence altına alınması için üç devlete, yani Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'ye, gerekli durumlarda Adaya müdahale hakkını tanıyordu. İkincisi, Yunanistan ve Türkiye'ye, Adada, sürekli üslenmiş askerî birlikler bulundurma olanağını vermektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti ile İngiltere arasında imzalanan üçüncü anlaşma da, Adada iki askerî üssü İngiltere'nin sürekli egemenliği altına bırakmaktadır.

İkeleri ilgili devletlerin katılımıyla saptanan Kıbrıs Anayasasında ise, Adadaki Türklere, ayrı bir ulusal topluluk hakları tanınmıştır.

Adadaki iki topluluk tarafından da geçici bir çözüm olarak görülen bağımsızlığın ilanımdan üç yıl sonra, Kıbrıs Devlet Başkanı Makarios'un, Anayasanın, Türk topluluğunun hak ve yetkileriyle ilgili bazı maddelerini değiştirmek isteğiyle ortaya çıkması, Adadaki iki topluluk arasındaki nazik dengeyi bozmuş ve 1963 Noelinde kanlı olaylar patlak vermiştir. Türkiye ile Yunanistan'ın bir savaşın eşiğine kadar getiren bu olaylardan sonra, 1964 Martında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Kıbrıs'a bir Barış Gücü yollamıştır. Bu Barış Gücü, sayıca azalmış olmakla beraber, o zamandan bu yana, Adada, Türk ve Yunan topluluklarının arasında durmaktadır.

Bu olayların üzerinden dokuz yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, bugün Kıbrıs, hâlâ, artık kronikleşmiş bir bunalım içindedir.

Bu bunalımın birinci yüzünde, Adadaki Türk ve Rum toplulukları arasındaki geçimsizlik vardır. Bu geçimsizlik, ister istemez, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. İkinci yüzünde ise, Kıbrıs rumlarının kendi aralarındaki anlaşmazlıklar ve kavgalar bulunmaktadır. Bu anlaşmazlıklar ve kavgalara da, zaman zaman, Atina'daki cunta da karışmaktadır.

Aşağıda, işte bütün bunların hikâyesini ve olayların içyüzünü okuyacaksınız.

Yılan hikâyesi

Geçtiğimiz haftanın sonlarında, Kıbrıs'a çok önemli bir konuk geldi. Bu konuk, Birleşmiş Milletlerin daha çiçeği burnundaki Genel Sekreteri, Kurt Waldheim'di.

Waldheim, buraya, Adadaki 3000 kişilik Birleşmiş Milletler Barış Gücünü denetlemek için gelmiş değildi. Genel Sekreter, Kıbrıs'taki mavi berelileri keyiflerinin yerinde olduğunu iyi biliyordu.

Gerçekten, Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs'taki parah askerleri, iki topluluk arasında silâhlı çatışma çıkmadıkça, imrenilir bir hayat yaşıyorlardı. Kaldı ki, Türklere ve Rumlar arasında bir çatışma çıkarsa buna karışmamak, kendilerini ateşten uzak tutmak konusunda kesin buyruk da almışlardı. Bütün görevleri, iki taraf arasında uzlaştırıcı ve arabulucu bir rol oynamaktı. Bu arada, Lefkoşe'nin Türk ve rum kesimleri

Kıbrıs dosyası

Adadaki kronikleşmiş bunalımın birinci yüzünde Türk ve Rum toplulukları arasındaki geçimsizlik, ikinci yüzünde ise Rumların kendi aralarındaki anlaşmazlık ve kavgalar bulunuyor. Bu kavgaya zaman zaman Atina'daki cunta da karışmakta

arasındaki gerginliği bekliyorlar ve bir de, Lefkoşe-Girne yolunun Türk bölgesinden geçen 20 km. lik bölümünde, günde iki kez geçen sivil araçlardan kurulu konvoyla eşlik ediyorlardı, o kadar...

Doğrusu, bu yaptıklarının karşılığında hiç de fena para almıyorlardı. Tabii, gümrük ve vergisiz satın alınan televizyonların, buzdolaplarının, pikapların, içkilerin ve sigaraların, karaborsada tekrar satılmasıyla elde edilen yan gelirler de cabası!..

Nöbetlerinin büyük bir kısmını da ya Lefkoşe'deki lüks Ledra Palas'ın salonlarında, ya da Magosa ve Limasol plajlarında tutan mavi berelilerden Makarios «hiçbir iş yapmıyorlar» diye söz ediyordu ama, doğrusu, haksızlık ediyordu. Çünkü bunlar, hiçbir şey yapmasalar bile, Kıbrıs hazinesine her yıl milyonlarca dolar bırakıyorlar, Adada son yıllarda görülen ekonomik gelişmeye önemli katkıda bulunuyorlardı. Ama, mavi berelilerden asıl şikâyetçi olanlar, Kıbrıs'taki iki üsde yaşayan İngiliz askerleriydi. İngiliz askerleri, mavi berelilerin, hiç de az olmayan boş zamanlarını kendi karıları ile değerlendirilmelerinden yakınıyorlardı!

Anlaşmaya varılan konular

Kurt Waldheim'in amacı, «dolce vita» yaşayan Birleşmiş Milletler askerlerini görmekten çok, Kıbrıs'ta tam dört yıldır Türk ve Rum toplulukları arasında yapılan görüşmelerin yeni raundunu başlatmaktır. (Bakınız: Bağımsızlıktan Kavgaya, kavgadan Toplumlararası görüşmelere). Öncekilere farklı olarak, bu raunda, yalnız Kıbrıs Türk topluluğunun temsilcisi Rauf Denktaş ile Rum topluluğunun temsilcisi Klerides değil, fakat Türk ve Yunan hükümetlerinin birer temsilcisi de katılıyordu. Türkiye'yi, İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Orhan Aldıkaçtı temsil ediyordu. Yunanistan ise bir Danıştay üyesini görevlendirmişti.

Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplulukları arasındaki ikili görüşmeler,

KIBRIS ANAYASASININ ÖZELLİKLERİ...

TÜRKİYE

KIBRIS

1963 haziranında başlamıştı. Amaç, 1963 olaylarından sonra artık uygulanmaz duruma düşen Kıbrıs Anayasasını, iki topluluğun yeniden birarada ve güven içinde yaşamasını sağlayacak biçimde, yeniden düzenlemektir. Rumlar, görüşmeler sırasında, Makarios'un 13 önerisini esas alıyolar; Türkler ise 1960 Anayasasının Türkler için sağladığı hakları korumağa çalışıyorlardı (Bakınız: Kıbrıs Anayasasının özellikleri ve Makarios'un 13 isteği).

Görüşmeler ilerledikçe bazı noktalarda anlaşmaya varılmadı değil. TOPLUM'un güvenilir kaynaklardan öğrendiğine göre, bunlar şöyle özetlenebilir :

1 — Devlet Başkanı Yardımcısı, eskiden olduğu gibi, gene Türkler tarafından seçilecektir.

2 — Devlet Başkanı ve yardımcısı, dış işlerini, savunma ve güvenliği ilgilendiren konularda veto hakkından vazgeçeceklerdir.

3 — Kamu görevlerinde Türklerin katılma payı en az yüzde 20 olacaktır.

4 — Temsilciler Meclisi 60 rum ve 15 türk üyeden oluşacaktır. Meclisin rum üyelerini Rumlar, türk üyelerini de Türkler seçeceklerdir.

5 — Temsilciler Meclisinin Başkanı ve 2 Başkan yardımcısı, Meclisin bütün üyeleri tarafından seçilecektir. Başkan yardımcılarında biri türk olacaktır.

6 — Türk topluluğuna tanınacak

özel hakları değiştiren nitelikteki yasalar, türk üyelerden en az üçte birinin oylarını da kapsayan üçte iki çoğunlukla çıkarılabilecektir. Hazırlanacak yeni Anayasada değişiklik ise, ancak, türk üyelerin en az üçte ikisinin oylarını kapsayan üçte iki çoğunlukla yapılabilecektir.

7 — Yüksek Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme, Yüksek Mahkeme adı altında birleştirilecektir. Bu mahkemenin 9 üyesinden 6'sı

- 1 — Rumlar tarafından seçilen bir Devlet Başkanı, Türkler tarafından seçilen bir Devlet Başkanı Yardımcısı.
- 2 — Hem Devlet Başkanına, hem de Başkan Yardımcısına verilmiş, yasaları veto etmek yetkisi.
- 3 — Toplumların içişleriyle ilgili yasaları yapmak üzere, Rumlar tarafından seçilen bir Rum Topuluk Meclisi ile Türkler tarafından seçilen bir Türk Topuluk Meclisinin yanısıra; merkezi bir Temsilciler Meclisi. Bunun Rum üyeler tarafından seçilen Başkanı Rum, Türk üyeler tarafından seçilen Başkan Yardımcısı Türk.
- 4 — Özellikle vergilerle ilgili yasaların, Temsilciler Meclisinde, Rum ve Türk üyelerin ayrı ayrı çoğunluğuyla kabul edilmesi.
- 5 — Başta Millî Savunma olmak üzere, bazı bakanlıkların Türkler için ayrılması.
- 6 — Ordu, güvenlik kuvvetleri (polis ve jandarma) ve kamu görevlerinin yüzde 70'inin Rumlardan, yüzde 30'unun Türklerden oluşması.
- 7 — Beş bölgede (Lefkoşe, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf) ayrı ayrı belediye örgütleri.
- 8 — Ayrı Rum ve Türk mahkemeleri.

MAKARIOS'UN 13 İSTEĞİ

- 1 — Devlet Başkanının ve yardımcısının veto yetkilerinin kaldırılması
- 2 — Devlet Başkanı Yardımcısına, Başkanın yokluğunda veya hastalığında geçici olarak onun görevlerini yüklenme yetkisinin verilmesi.
- 3 — Temsilciler Meclisinin Rum başkanının Rum üyeler, Türk Başkan yardımcısının da Türk üyeler tarafından ayrı ayrı değil, fakat bütün Meclis tarafından birarada seçilmesi.
- 4 — Meclis Başkan yardımcısına, Meclis Başkanının yokluğunda veya hastalığında geçici olarak onun görevlerini yüklenme yetkisinin verilmesi.
- 5 — Anayasadan, bazı yasaların Temsilciler Meclisinde Rum ve Türk üyelerin ayrı ayrı çoğunluğuyla kabul edilmesiyle ilgili hükümlerin kaldırılması.
- 6 — Ayrı belediyelerin birleştirilmesi.
- 7 — Ayrı mahkemelerin birleştirilmesi.
- 8 — Güvenlik kuvvetlerinde polis ve jandarma ayırımının kaldırılması.
- 9 — Güvenlik kuvvetlerinin kuruluşunun bir yasayla saptanması.
- 10 — Rumların ve Türklerin ordudaki ve kamu görevlerindeki katılma paylarının nüfus oranına göre değiştirilmesi.
- 11 — Anayasa ile kurulan ve 7 Rum, 3 Türk üyeden oluşan Kamu Görevleri Komisyonundaki üye sayısının 10'dan 5'e indirilmesi.
- 12 — Bu komisyonun kararlarının yalın çoğunlukla alınması.
- 13 — Rum Topuluk Meclisinin kaldırılması.

rum, 3'ü türk olacaktır. Türk yar-gıçlar, Devlet Başkanı yardımcısının uygun göreceği kişiler arasında atanacaktır.

Anlaşmazlıklar

una karşılık, iki önemli konuda, polis, toplulukların iç yönetimi ve mahallî idarelerin yapısı konusun-

Temmuz 1970 seçimlerinde partiler ve aldıkları sonuçlar

- 1 — Birleşik Parti (ılımlı sağ): 1969 Şubatında, Klerides ile seçimlerden önce Makarios'a yapılan suikast teşebbüsüne adı karıştıktan sonra öldürülen eski İşçiler Bakanı Yorgacis tarafından kurulmuştur. Makarios'un, Kıbrıs'ın geleceğinin iki topluluk arasında varacak açık bir anlaşmayla saptanması yolundaki politikasını savunmaktadır. 15 sandalye kazanmıştır.
- 2 — İlerici Cephe (sağ): Eski Lefkoşe Belediye Başkanı İonnides tarafından yönetilmektedir. Daha çok kırsal bölgelerde güçlüdür. Adanın Yunanistan'a bağlanmasının, ancak Kıbrıs halkının hür oyu ile ve çoğunluğun istediği zaman gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır. 7 sandalye kazanmıştır.
- 3 — Demokratik Merkez Birliği (ılımlı sol): Makarios'un özel dokтору ve dostu Lyssarides tarafından 1969 Şubatında kurulmuştur. Adanın bağımsızlığı politikasını desteklemektedir. Çoğu Amerikan şirketlerinin elinde olan maden işletmelerinin ulusallaştırılmasını ve Adada bulunan askerî üslerin kaldırılmasını savunmaktadır. 2 sandalye kazanmıştır.
- 4 — Komünist Partisi (AKEL): Ada işçileri arasında etkisi belirgin ölçüde büyüktür. Kıbrıs'ın bağımsızlığından yanadır. 9 sandalye kazanmıştır.
- 5 — Millî Demokratik Parti (aşırı sağ): Seçimlerden önceki aylarda Kıbrıs Rumları arasında görülen suikastlerden çoğunun ve 1970 Martında Makarios'a karşı yapılan öldürme teşebbüsünün tezgâhlayıcısı olarak bilinen gizli Ulusal Cephe örgütünün tarafı denilen Takis Evdokas tarafından yönetilmektedir. Aşırı sağcı ve koyu anti — Komünist olup, derhal ve kayıtsız şartsız enosis istemektedir. Hiçbir sandalye kazanamamıştır.

da tam bir anlaşmazlık devam etmektedir.

Türkler, polis için üçlü bir yapı önermektedirler. Türkler için bir yapı, yalnızca türklerin yaşadığı bölgeler için bir türk polis örgütü, yalnızca rumların yaşadıkları bölgeler için de bir rum polis örgütü kurulmalıdır. Kurulacak üçüncü örgüt ise karma olmalıdır, fakat bu karma polisin toplulukların iç sorunlarına karışmaya hakkı bulunmamalıdır. Rumlar yalnızca türklerin yaşadığı bölgelerde bir türk polisi örgütünün kurulmasına ses çıkarmamakta; ancak bu bölgeleri karma polisin yetki alanı dışında bırakmaya razı olmamaktadırlar.

Toplulukların iç yönetimi ve mahallî idareler konusuna gelince; Türkler, Anayasada, hem Topluluk Meclislerinin, hem de ayrı belediyelerin varlığı ve görevleriyle ilgili hükümlerin korunmasını istemektedirler. Bunlara ek olarak, Türkler için ayrı, Rumlar için ayrı ve Topluluk Meclislerine bağlı birer «mahallî idareler merkezi» kurulmasından; türk bölgelerinin türk mahallî idareler merkezine, rum bölgelerinin rum mahallî idareler bölgesine bağlanmasından yanadırlar. Ayrıca, mahallî yöneticilerin de merkezî hükümet tarafın-

dan değil, bu merkezler tarafından atanmasını ve onlara karşı sorumlu olmalarını savunmaktadırlar.

Euna karşılık Rumlar, otoriteyi mahallî idare merkezleri arasında dağıtmak şöyle dursun, Topluluk Meclislerinin de kaldırılmasını ve mahallî idare birimleri için yasa yapmak yetkisinin de Temsilciler Meclisine verilmesi gerektiği görüşündedirler. Nitekim, kendi Topluluk Meclislerini hiç kullanmaz olmuşlardır. Mahallî idare serbestliğini en çok köy düzeyinde tanımaya hazır görünmekte, fakat ilçe düzeyine taşınmaya, hele türk bölgelerine otonomi sağlayacak ölçülere ulaştırılmaya hiç yanaşmamaktadırlar.

Karşılıklı güvensizlik

Türklerle Rumlar arasında, toplulukların iç yönetimi ve mahallî idareler konusunda süregelen ve geçen hafta başlayan yeni görüşmelerde de nasıl çözüleceği bilinmeyen anlaşmazlık, aşında, kaynağını, iki topluluk arasındaki güvensizlikten almaktadır.

Türkler, Rumların, önünde sonunda, Yunanistan'la birleşmeye kalkışacaklarını düşünerek, kendi yaşadıkları bölgelerin geleceğini kurtaracak bir çözüm yolu, örneğin federal

bir düzen peşinde koşmakta; buna karşılık Rumlar da, böyle bir çözümün, önünde sonunda, Adanın paylaşılması sonucunu doğuracağını düşünerek, Türklere azınlık haklarından fazlasını vermeğe yanaşmamaktadırlar.

Bu karşılıklı güvensizlik giderilmeden, yani Türkler Rumların enosis'ten, Rumlar da Türklerin taksim'den vazgeçtiklerine inanmadan, bu çıkmazdan nasıl çıkılacağını düşünmek çok güçtür.

Üstelik, çeşitli nedenlerle, bu güvensizlik hergün biraz daha artmaktadır.

Rumlar arasındaki çatışmalar

Sorun'un barışçı bir çözüm yoluna bağlanması konusunda beliren bir başka güçlük de, Kıbrıs rumlarının kendi aralarındaki çatışmalardır.

Gerçekten, Rumlar arasında ötedenberi devam edegelen sürtüşmeler, son zamanlarda alabildiğine çoğalmıştır. 1970 martında Makarios'a yapılan suikast teşebbüsü ile, onun bir hafta arkasından eski İşçiler Bakanı Yorgacis'in kurşunlanarak öldürülmesi; 1967 yılında Adadan çıkarılan Grivas'ın bundan kısa bir süre önce yeniden Kıbrıs'a dönerek Makarios aleyhindeki girişimlerine başlaması ve nihayet, Kıbrıs Ortodoks kilisesinden üç liderin Makarios'u görevinden ayrılmaya çağırmaları bunun en açık örnekleridir.

Kıbrıs rumları arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalar, kaynağını, enosis konusundaki görüş ayrılıklarından almaktadır. Başta Makarios olmak üzere, bugünkü rum yöneticiler, asıl amacın, önünde sonunda, Yunanistan'la birleşmek olduğunu söylemekle beraber, bunun hemen ve kolayca gerçekleşecek birşey olmadığını bilmekte ve bu nedenle, uzun bir bağımsızlık dönemi öngörmektedirler (Bakınız: Temmuz 1970 seçimleri, Partiler ve sonuçlar). Buna karşılık, başta Grivas olmak üzere, sağ kanatta yer alanlar ise derhal ve kayıtsız şartsız birleşmeyi savunmaktadırlar.

Neden bağımsızlık?

Makarios ve arkadaşlarını gerekçeliğe yönelten nedenler çeşitlidir.

Bunların başında, hiç kuşkusuz, Fırkiye'nin tutumunu gelmektedir. Fırkiye, şimdiye kadar, her fırsatta tek yanlı bir enosis'e karşı olduğunu belirtmiştir ve bunu önlemek için, gerekirse kuvvete başvuracağını da vaatlemiştir. Bu arada, her 1967 yıllarında, biri bombardımana, ikincisi seferberlik ölçüsüne varan askerî hareketlere girişmiştir. Rum yöneticiler, Fırkiye'nin askerî müdahalesini göze almadan, Yunanistan'a birleşemeyeceklerini anlamış bulunmaktadırlar.

Rum yöneticileri gerçekliğe 1-ten ikinci neden, Yunanistan'ın tutumu ve durumudur. Kıbrıslı rumlar, Yunanistan'ın desteği ve yardımı olmadan, Türkiye ile karşı karşıya gelecek güçte değildir. Oysa, Yunan cuntasının Atina'da yönetime el koymasına kadar enosis için Türkiye ile çarpışmayı göze alabilecek gibi gözüküyor Yunanistan, şimdi, Kıbrıs yüzünden bir savaşa tutuşmak istemediğini her vesileyle Makarios'a anlatmağa çalışmaktadır.

Yunanistan'ın hesapları

Gerçekten, askeri güç dengesi bir yana bırakılsa bile, Yunan cuntası şu sırada, siyasal nedenlerle, Türkiye ile çatışmayı göze alabilecek durumda değildir. Atina'daki askeri rejim, özellikle 1969 arahğında, Avrupa Konseyinden ayrılmak zorunda kaldıktan sonra, kendisini Batı dünyası içinde yalnızlığa itilmiş görmekte ve bu yalnızlıktan kurtulmak için, özellikle Balkanlara ve sosyalist bloka dönük bir politika izlemektedir. Balkanlara dönük bir politika Türkiye ile iyi geçinmesini gerektirdiği gibi, sosyalist bloka dönük politika da Kıbrıs'ın bağımsızlığına saygıyı gerektirmektedir. Bilindiği gibi, başta Sovyetler Birliği olmak üzere bütün sosyalist blok ülkeleri Kıbrıs için bağımsızlığı savunmaktadır.

Öteyandan Yunanistan'ın son zamanlarda yeniden çok iyi ilişkiler kurduğu Birleşik Amerika da, aslında bağımsız bir Kıbrıs'ın Sovyet uydusu olmasından korktuğu halde, Türkiye'yi gücendirmemek için, tek yanlı bir enosis'e taraftar gözükmemektedir.

Bütün bunlara ek olarak, Yunanistan'ın Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak ve bir enosis girişimiyle onu güç durumunda bırakmamak için, şu sırada bir başka önemli gerekçesi daha vardır. Atina, Türkiye'de 12 Marttan sonra kurulan yönetimlerin güçlenmesini ve yerleşmesini istemektedir. Böylece, Batı dünyası içinde olağanüstü bir rejimi olan tek devlet durumundan kurtulacağını sanmaktadır. Oysa Kıbrıs'ta yapılacak tek yanlı bir enosis, engel olamadığı takdirde, Türkiye'deki yeni rejimi sarsacaktır ki, bu, Yunanistan'ın işine gelmemektedir.

İşte bütün bu nedenlerdedir ki Papadopoulos, geçen yıl ortalarında bir Türk gazetecisine verdiği demeçle, Kıbrıs dahil, her konuda Türkiye'ye el uzatmıştır.

Makarios'un hesabı başka

Cuntanın bu hesaplarına karşılık, Makarios'un da Yunanistan'dan uzak durmak için kendine göre hesapları vardır.

Birincisi, Atina'da ordunun yönetimi ele almasından bu yana Kıb-

Bağımsızlıktan kavgaya, kavgadan toplumlarası görüşmelere

Ağustos 1960:
Bağımsızlık

Kasım 1963 :

Makarios'un, Anayasa değişikliğiyle ilgili 13 'steği.

Aralık 1963 :

Toplumlarası gerginlik ve çatışmaların başlaması.

Mart 1964 :

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin, Adaya bir Barış Gücü yollanması ve bir arabulucu atanması yolundaki kararı.

Ağustos 1964 :

Rumların Türk topluluğuna yaptığı saldırıların devamı üzerine, Türk savaş uçaklarının Adadaki askeri hedefleri bombalaması.

Mart 1965:

Birleşmiş Milletler arabulucu su Galo Plaza'nın hazırladığı raporun Türkiye ve Kıbrıs Türk topluluğu tarafından reddedilmesi.

Kasım 1967: Rumların, 'ki Türk köyüne karşı yeniden saldırıya geçmeler', Türkiye'nin, müdahale hakkını kullanma kararı alması.

Aralık 1967 :

Türkiye'nin bu kararı üzerine, bir süredir Adaya gizlice sokulan Yunan askerlerinin gör çelikle meşe başlaması, Kıbrıs'ta "Geçici Türk Yönetimi" nin kurulması.

Haziran 1968 :

Denktaş ile Klerides arasında toplumlarası görüşmelerin başlaması.

risli rumların büyük çoğunluğu Yunanistan'la birleşmeyi erdemi üzerinde düşünmeğe başlamışlardır. Yunanistan'da fikir ve politika akımları susturulur, basın sansüre uğrathılırken, Kıbrıs'ta özgürlüğün en geniş hüküm sürmektedir. Bu durum, özgürlüğe alışık Kıbrıs rumlarını enosis emellerini ertelemeğe yönelmektedir.

Yunanistan'daki cunta yönetimi hiç sevmeyenlerin başında, kuşkusuz komünistler geliyor. Bunlar, Kıbrıslı gazeteci Sofiyanos'un başına gelenleri unutamamaktadır. Bilin-

diği gibi, o sıralarda Atina'da bulunan Sofiyanos, darbenin hemenertesinde askeri hükümet tarafından tutuklanmış ve bir Yunan adasına sürgüne gönderilmişti. Sofiyanos, Kıbrıs hükümetinin bütün çabalarına rağmen, bugüne kadar geri dönmüş değildir. Ancak, Kıbrıs'taki orta sol ve ılımlı sağ da en az komünistler kadar cunta yönetiminden hoşlanmamakta ve Yunanistan'da demokrasiye dönüşmeden enosis istemediklerini açıkça söylemektedirler.

"Kıbrıs Mucizesi"

Öteyandan, bağımsızlığın Kıbrıs'a ekonomik bakımdan da çeşitli yararlar sağladığını belirtmek gerekiyor. Bu yararları, Alman Der Spiegel dergisi şöyle anlatıyor :

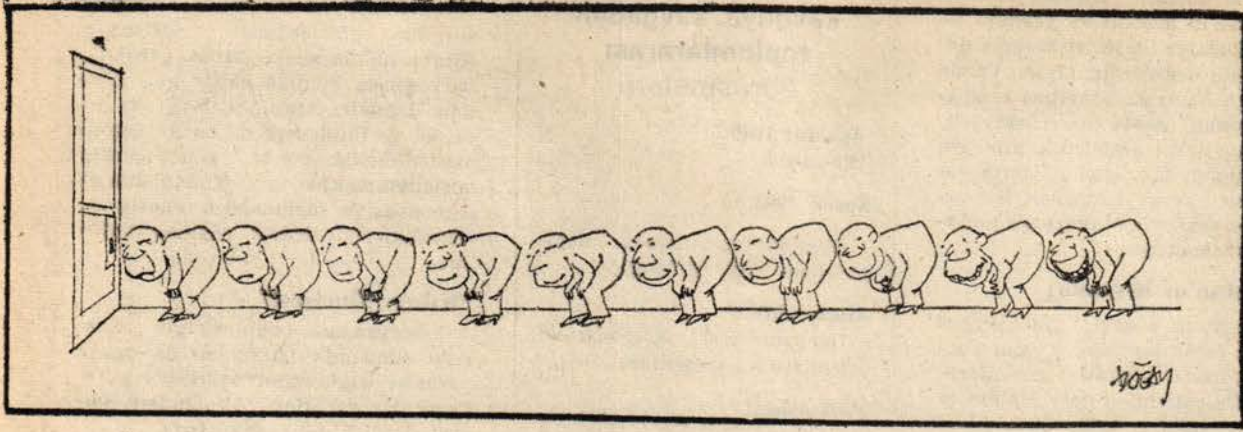
«Enosis'in gerçekleşmesi halinde Kıbrıs ekonomisi artık uluslararası pazarlara doğrudan doğruya açılmayacak, Yunanistan'ın dış ticaretine bağlanacaktır. Böyle bir durumda Kıbrıs'ın bugünkü hayat şartlarını koruyacağına Kıbrıslı uzmanlar kesinlikle inanmaktadırlar. Çünkü Kıbrıs'taki hayat düzeyi Yunanistan'dakine oranla kat kat daha yüksektir.

Örneğin 1969 yılında Yunanistan bütçesine büyük bir açık varken, Kıbrıs'ın bütçesinde tam 72 milyon marklık bir fazlalık görülmektedir. Çünkü, çok stratejik bir yerde bulunan Kıbrıs, stratejik öneme oranlı bir kazanç sağlamaktadır. Bu arada, Adada bulunan İngiliz üsleri Kıbrıs'a, 1965 ve 1966 yıllarında, yılda 150 milyon mark kazandırmıştır.

Öteyandan, Adada yıllardır süregelen siyasal bunalım da, ülkeye çok büyük maddi gelir sağlamaktadır. Örneğin Türk hükümeti, Adadaki 120 bin türkü desteklemek amacıyla, Adada bulunan Birleşmiş Milletler askerleri de 'devamı turistler' olarak Kıbrıs'a her yıl 30 milyon mark dökmektedirler.

Kıbrıslılar Commonwealth sayesinde, çoğunluğunu tarım ürünlerinin teşkil ettiği malların büyük pazarlarda satabilmektedirler. Nitekim ihracatının yüzde birini İngiltere'ye yapan Kıbrıs, Yunanistan'a yalnızca yüzde 5 oranında mal ihraç etmektedir. Aynı durum kendisini ithalatta da göstermektedir: toplam ithalâtın yüzde 38'ini İngiltere'den yapan Kıbrıs, Yunanistan'dan yalnızca yüzde 4.5 oranında mal satın almaktadır.

Kıbrıs'taki gayrisafi millî hasıla, Yunanistan'dakine oranla, her yıl iki misli artmaktadır. Nitekim bu artış yüzde 10'u bulmuştur. Kıbrıs'taki işsizlik oranının yüzde 1'in altında bulunmasına karşılık, Yuna-

nistan'da çalışabilir her 100 kişiden en az 4'ü işsizdir... Kişi başına düşen yıllık ortalama gelir geçi her iki ülkede de aynı olup 3 bin marka bulmaktadır ama, Kıbrıs'taki satın alma gücü Yunanistan'dan çok daha yüksektir.»

İngiliz dergisi Economist ise Kıbrıs'taki işsizlik oranının düşük olmasını, Ada türklerinin kendi bölgelerine çekilip çalışma hayatından uzaklaşmasına ve her iki topluluğun da 10 ilâ 15 bin genci bir tür askeri hizmet altında tutmasına bağlıyor ve şunları yazıyor :

«Larnaka rafinerisinde çalışmak üzere Lübnan'dan 150 kaynakçı getirilmiş olmasına bu durumda şaşmamak gerek. Şimdiki inşaat gelişmesi böylesine sürecek olursa Kıbrıs yakında tuğlacı da ithal etmek zorunda kalacak.»

Aynı dergi, Ada türklerinin ekonomik durumu konusunda da şunları söylüyor :

«Bazı türkler toprakta çiftçilik yaparak çok iyi yaşıyorlar ama, göçmenler ve kenttekiler sefalet içinde. Kıbrıslı rumların, sanki hiçbir şey yokmuşçasına, giderek düzelen ekonomik durumları yanında türklerin ekonomik ve toplumsal durumları giderek kötüleşiyor.»

Türkiye'nin tutumu

Kıbrıs'ta bağımsızlık yönünde esen bu rüzgârlardan Türkiye'nin gerektiği gibi yararlandığı ve Kıbrıs rumlarıyla devamlı bağımsızlığı sağlayacak yönde bir diyalog kurmayı başardığı söylenemez. Tam tersine, Erim Hükümetleri döneminde, uzanıkça hem Türkiye'ye pahalıya patlayan (yılıda 350 milyon lira) hem de Kıbrıs Türklerini çok güç duruma düşüren Kıbrıs konusunu kesin bir çözüme bağlamak amacıyla, Türk Dışişlerinin, yeniden, iki yanlı bir enosis için umutlara kapıldığı görülmektedir.

Bunun birinci nedeni, Çağlayan-ğil'in Dışişleri Bakanlığında ayrılmasından sonra, Dışişlerinin yeniden teknisyenler tarafından yönetilmeye başlamasıdır. Dışişleri Bakanlığında ki teknisyenler bağımsız bir Kıbrıs'a hiçbir zaman inanmamışlar ve taksim'i her zaman için tek çıkar yol olarak görmüşlerdir. İkincisi, Yunanistan'ın Türkiye ile arasını düzeltmek ve Erim hükümetlerini kazanmak ve güçlendirmek konusunda gösterdiği anlayış, Dışişleri teknisyenlerinin umutlarını artırmıştır. Hiç kuşkusuz, Birleşik Amerika da; Orta Doğu'daki durumun alabildiğine karışık olduğu bir sırada, Doğu Akdeniz'deki iki NATO ortağını barıştırmak amacıyla önünde böylece bir yol açıldığını görünce, ortalıkta, Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs'ın paylaşılması konusunda gizli bir anlaşmaya varıldığı yolunda söylentiler dolışmağa başlamıştır.

Belki de bir yakıştırırmadan öteye gitmeyen bu söylentilerin sonucu, Makarios'un hem Atina ve Ankara karşısında biraz daha uzlaşmazlığa,

hem de biraz daha Sovyetler Birliği'ne doğru itilmesi olmuştur. 1971 mayısınun ilk haftasında Amerika Dışişleri Bakanı Rogers'ın Orta Doğuya yaptığı gezinin hemen ertesinde, Kıbrıs Devlet Başkanı, Sovyetler Birliğine bir hafta süren resmi bir ziyaret yapmıştır. Sovyetler Birliği, o sırada, zaten, Birleşik Amerika'nın öncülüğünde hazırlanan bir plân gereğince, Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs'ı paylaşmağa ve böylece Adayı NATO'nun Akdeniz'deki üssü durumuna getirmeğe hazırlanıklarını ileri sürüp duruyordu. Makarios'un bu ziyareti sonunda yayınlanan ortak bildiri Kıbrıs'ın bağımsızlığı ilkesi bir kez daha doğrulandığı ve Sovyetlerin Kıbrıs bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı yapılacak her harekete karşı olduğu bir kez daha belirtildiği gibi, Sovyetler ilk defa «iki ulusal toplum» deyimini kullanmamışlar ve «Kıbrıs halkı» ndan söz etmişlerdir. Bunun, Türk diplomasisi açısından, üzerinde dikkatle durulması, nedenlerinin eleştirici bir gözle aranması gereken bir başarısızlık olduğu açıktır.

DUYURU :

TOPLUM'un Sevgili okurları,
Sizler için açmış olduğumuz BİZİM TOPLUM sayfasına yurdun her köşesinden yazılar gelmeğe başladı. Bu yazılar, uygun sayılarda yayınlanmak üzere, sıraya konulmaktadır. Ancak, BİZİM TOPLUM sayfasının özelliğini bir kez daha açıklamakta yarar görüyoruz:

- 1 — Yazılar, bulunduğunuz yerdeki bir olayı, bir durumu, bir gerçeği yansıtan yazılar olacak ve iki daktilo sayfasını geçmeyecektir.
- 2 — Varsa, bu yazılara fotoğraf ve belgeler de eklenecektir.
- 3 — Kulaktan dolma hikâyeler, söylentiler, kitaptan kitaba aktarımlar şeklinde değil, yazılar, kişisel saptamaların ürünü olacaktır.

BİZİM TOPLUM'a yazılarınızı bekliyoruz.

TOPLUM

Orman köylüsü...

Emrah ESER

Bu mevsim, kesim başlar ormanda. Orman insanını doyumsuz bir tutku sarar. Yaşam daha hızlı, daha güçlü yürür. Sekiz ay işsizlik, dört ay iş bulmanın acısı vardır yüreklerde.

Ashında sosyo-ekonomik bir sorundur bu. Ama yıllardır boşvermişliğin içinde eriyip gitmiştir orman köylüsü. 10 milyon insanın 3 milyonunun işsiz olduğu nedense düşünülmemiştir. Daha açıkçası, siyasal bir sömürü sürmüştür yıllar boyu.

6831 sayılı «Orman yasası»nın 13'üncü maddesinin «a» bölümünde T.C. Ziraat Bankasında kalkınma kredisi açılması öngörülür orman köylüsü için. Yirmi yıl süreyle, her yıl 50 milyon lira parasal kaynak, sadece yasa maddesinde kalmıştır. Bugüne değin beş kuruş yatırılmamıştır.

Türkiye Ziraat Odalarıncı hazırlanan ve orman köylüsünün içinde bulunduğu durumu somut örneklerle ortaya koyan ilginç bir rapordan bölümler sunmak isterim. Acı gerçeklerin 1972 Türkiye'sinde nasıl uzayıp gittiğini birlikte görelim :

● Altı kişilik bir ailenin —orman köylüsü— yıllık geliri 1095 liradır.

● Ülkemizde 15 bin 722 orman köyü vardır. Okuma-yazma oranı kadınlarda yüzde 17,9 dur. Erkeklerde ise yüzde 60,6 olarak saptanmıştır. Yaşam koşulları her geçen gün ağırlaşmaktadır.

● Beslenme yetersizdir. Orman bölgelerinde halkın yüzde 52'si

bayramdan bayrama, bazıları kış mevsiminde ara sıra (2-3 ayda bir) et yerler. Yüzde 51,6'sı parasızlık ve yüzde 26,9'u toprak azlığı nedeniyle beslenme sıkıntısı çekerler.

İşte yukarıda sıraladığımız bu acı gerçekler nedeniyle orman köylerinden şehire akın, son beş yıl içinde yüzde 27'ye yükselmiştir. Göç edenlerden yüzde 79,5'i yoksulluk, yüzde 85'i daha yararlı bilgiler öğrenmek, yüzde 94'ü ise çocuklarına olanaklar sağlamak amacıyla göç etmişlerdir. Yerleşim alanları ise iki büyük şehir: İstanbul ve İzmir'dir.

Bugün orman affı, 10 milyon insanın yaşantısını hiç, ama hiç etkilemeyecektir. Sadece, tutuk evlerinde bulunan binlerce insan, sözde özgürlüğüne kavuşacaktır. Kısa bir süre sonra yine orman suçundan tutuklevlerini binlerce insan boyhıyacaktır.

Az önce değindiğimiz gibi, yaşam koşulları her geçen gün ağırlaşmaktadır orman köylerinde. Köylünün toprağı yoktur. Küçükbaş hayvancılık ise gelir getirmemektedir. Halıcılık ve arıcılık, kooperatifleşmeye gidilmediğinden, kısır bir döngü içindedir.

Bunlar böyle sürerken orman köylüsü yine kaçak odun kesecek ve ilçeye satmaya gidecektir. Bunun başka bir biçimi yoktur. Orman koruma memuru yakalayacaktır köylüyü. Arkasından, tutuklama kararı!

Eğer köylü sosyal ve ekonomik tedbirler alınmazsa, bu, böyle sürecektir.

Yine kaçak odun satarak geçinmek zorunda kalacak...

“72 Mercedes, Mehmet ŞAHİN

“L otarya»cı eğitim anlayışının toplumumuzu ne duruma getirdiği bilinen bir gerçektir. Yılbaşı çekilişinde biletime para çıkmayınca, radyoları kıranlar, azar azar yatırdıkları paralarla her bankada para bulundurmaya çalışanlar, kuponunu aldıktan sonra gazeteleri bir kıyıya fırlatanlar, ortaklık kurup toto oynayanlar... hep bu eğitim anlayışının, «ya tutarsa» dünya görüşünün ürünüdürler.

Kültür yönünden ilerlemiş olanlarda «lotarya»cı anlayışın yerini gerçekçiliğe bırakacağını sanarak aldandığını otobüste gördüğüm bir olaydan sonra anladım: Dört-beş yaşlarında bir kız çocuğu, ailesiyle otobüsteydi. Bir kaç öğrenci, çocuğun topunu saklıyorlar, o sorunca da, «Bak, bak, 72—Mercedes» diyorlardı. Çocuğun verdiği yanıt, onun bu toplumun gerçekleriyle bağdaşmayan yukardaki anlayışla eğitildiğini gösteriyordu: «Aç elindeki kapağı» da sana çıksın 72—Mercedes!» Çocuk böyle eğitiliyordu Ona; insanlığın, tutumun, savrulukluktan kaçınmanın, açlığın ne olduğu değil, lüks, gösteriş, züppe, boyanma öğretiliyordu. Aynı kandırmacayı biz «Ayağının altında ekmek ufağı var» diyerek yapıydık. Onlar «72—Mercedes»le yapıyorlardı.

Yine kaçak odun kesecek

silahsızlanma

Silahların gölgesinde

ABD ve SSCB liderlerinin imzaladığı anlaşmaların yankıları sürüp giderken, yabancı basın da konuyla ilgili yayını sürdürmektedir. Bu arada, ABD'nin, gelecekte sahip olmak istediği iki tip askerî araç üzerine verilen bilgiler hayli ilgi çekici. Bunlardan biri, bombardıman uçağı; öteki, denizaltı.

Stratejik bombardıman uçağı
"B-1A": "Strategic Air Command"ın bu yeni tip bombardıman uçağının, 1977 - 1978'den itibaren, B-52'lerin yerini almak üzere düşünüldüğü bildirilmektedir. Los Angeles'te, North American Rockwell şirketinin yapımına girdiği bu uçağın, 180 ton ağırlığında ve değişken geometrik biçimli kanatları bulunacaktır. Havada ikmal yapmadan, 9800 kilometre yarı çapındaki bir alan içinde hareket yeteneğine sahiptir. Dört kişinin yöneteceği B-1A'nın, özellikle, son derece alçaktan, örneğin 100 metre yükseklikten ve ses hızıyla uçma yeteneğine sahip bulunacağı belirtilmektedir. Bu maksatla, çok karışık uçuş tertibat, teçhizat ve takımları düşünülmüştür. Nükleer silah taşınması tasarlanan bu uçağın, ilk uçuşunu 1974'de yapması beklenmektedir. Amerikan hava kuvvetleri, B-1A'dan, en az 250 adet yapılmasını istemiştir.

"TRIDENT" denizaltıları: Mitolojideki Deniz tanrısı Neptün'ün ucu üç çatallı mızrağına batı dillerinde "Trident" denilmektedir; yani "Üçdişli". Bu kelime, şimdi de, Amerikan Savunma bakanlığının istediği ULMS

(Undersed Long Range Missile System) -uzun menzilli denizaltı füze sistemi- ne denilmektedir. Poseidon füzesi atan en son model Amerikan denizaltılarının yerini almak üzere düşünülmüştür. Poseidon'ların 4600 Km. menzili olmasına karşılık, bunların 9600 Km. ye füze atacak güçte oldukları bildirilmektedir. Her türlü yer tespitini engellemek için, denizin altında çok büyük bir sessizlik içinde hareket edecektir.

ortak pazar

Formül bulundu

Ortak Pazar'ın yetkilileri, Türkiye'nin, Ortak Pazar Siyasi Sekretaryasına katılması için ileri sürülen formülü, haftanın başında açıkladılar.

Bulunan formül şudur:

«Ortak Pazar, Türkiye'yi Sekretarya dışında tutmayı» uygun bulmuştur. Ancak, «olup bitenlerden ve yapılan görüşmelerden Ankara'yı haberdar etmeyi» kararlaştırmıştır. Buna göre, Ortak Pazar'la ilgili her toplantıdan sonra, Türkiye Büyükelçisine, politik görüşmelerin ve çalışmaların gidişi hakkında bilgi verilecektir. Ne var ki, bu «Büyükelçi»nin, AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) nezdindeki «daimi delege» mi, yoksa, toplantının yapıldığı başkentteki «Büyükelçi» mi olacağı belli değildir.

Bulunan «formül»e göre, Türkiye, Ortak Pazar'la ilgili hiçbir toplantıya katılamamakta, yapılacak tartışmaların tamamen dışında kalmaktadır. Ortak Pazar yetkilileri, bu «kararın kesin olmadığını, bir öneri niteliği taşıdığını» da ayrıca bildirmişlerdir. Belirtildiğine göre, bu konudaki görüşmeler «Siyasi Komite»de yapılacaktır. «Siyasi Komite»nin kararı ise, kesindir.

Ancak, yine «yetkililer»in bildirdiklerine göre, bu «Siyasi Komite» —«Siyasi Sekretarya» da denilmektedir—, daha yeni kurulmaktadır. Bu

Sekretarya'dan nasıl bir sonuç alınacağını şimdiden söylemek mümkün değildir. Ortada birçok fikir ayrılığı varken, yeni doğmakta olan bir organa Türkiye'nin de katılması önerisi, hemen sonuçlandırılmayacak bir öneri durumundadır.

Önemli iki engel

Türkiye'nin, yeni kurulmakta olan «Siyasi Sekretarya»ya katılma önerisi iki önemli engelle karşılaşmıştır: 1) Siyasi Sekretarya'ya «tam üye»lerin katılabileceği, 2) Yunanistan'ın durumu.

Sızan haberlere göre, «yetkililer», «eğer Türkiye'yi buraya sokarsak, Yunanistan'ı da almamız gerekir. Çünkü ikisinin de statüsü aynıdır» demişlerdir.

Öyle anlaşılıyor ki, Ortak Pazar yetkilileri, Türkiye ile Yunanistan'ı aynı torbaya sokmak eğilimindedirler. Bu durum karşısında Türkiye'nin yapacağı şey, Ortak Pazar yetkililerinin kafasındaki «Yunanistan-Türkiye» imajını silmeğe çalışmaktır. Çünkü yetkililerin, «oyssa bugün, askerî rejimden dolayı, değil Yunanistan'ı Sekretaryaya almak, anlaşmasını bozmak için, üye devletler baskı yapmaktadırlar» dedikleri de, sızan haberler arasındadır.

F. Almanya

Brandt'ın görüşü

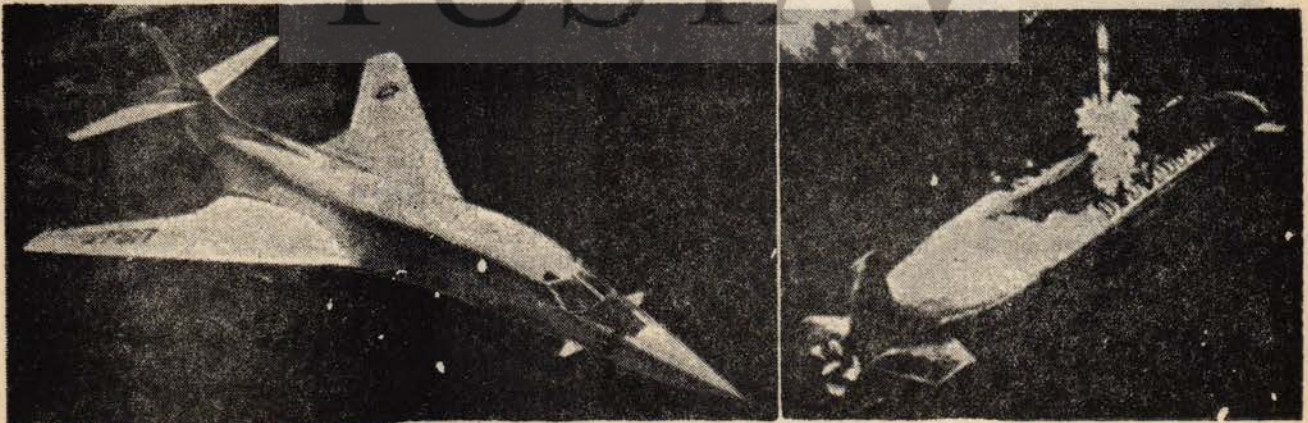
Federal Almanya Başbakanı Willy Brandt, 3 Haziran 1972'yi «tarihi bir gün» olarak nitelendirmektedir. Brandt'a göre, bu tarih, üç bakımdan önemlidir:

1 — Berlin hakkında Dört Büyükelçilerin anlaşmasına ilişkin en son protokolün imzalanması,

2 — Federal Almanya'nın Polonya ve Sovyetler Birliği ile imzaladığı anlaşmaların onaylama protokolünün taraflar arasında işleme konulması,

3 — Sovyet Dışişleri bakanı Gromiko'nun ziyareti.

F. Almanya Başbakanı, bu hususlara değindiği konuşmasında, dip-

B-1A UÇAĞI VE TRIDENT DENİZALTISI: Silahlanma yarışı...

BRANDT KABİNESİ TOPLANTIDA
Dış politikada yeni atılımlar

MOSKOVA ANLAŞMASI İMZALANIYOR
Kilometre taşlarından biri

lomatik kalıplar altında bile olsa, görüşünü şu sözlerle, açıkça belirtmektedir:

"Dış siyasetimizin eleştirisi

kalmayan bu bölümü, Batı topluluğundaki işbirliğine Doğu'daki komşularımızla normal ve iyi ilişkilerin eklenmesi anlamını

taşımaktadır. Bundan sonra önemli olan husus, bu anlaşmalara dünya barışı ve insanlık uğrunda canlılık kazandırmak-

ALMANYA SORUNUNDA KİLOMETRE TAŞLARI

M ayıs sonu ve haziran başında anlaşmaların onayıyla, 25 yıldır sürüp giden Almanya sorunu, üç yıllık uzun ve yorucu çabaların sonucu, bugün, hiç değilse eskisinden daha umut verici bir çözüme kavuşmuş durumdadır. Olayların son üç yıllık kısa bir kronolojisi şöyle verilebilir:

28 EKİM 1969: Başbakan Willy Brandt, hükümet programında, hükümetinin, Sovyetler Birliği ve bütün Doğu Avrupa ülkeleriyle kuvvet kullanmama ve kuvvet tehdidinde bulunmama anlaşmaları imzalamaya hazırlandığını açıkladı.

8 ARALIK 1969: Sovyet — Batı Alman görüşmeleri başladı.

19 MART 1970: Başbakan Brandt, Doğu Almanya Başbakanı Willi Stoph ile Erturt'ta görüştü. Brandt'in amacı, iki ülke arasında, işbirliği temeline dayalı bir anlaşma imzalanması. Brandt, Dört Büyüklerin sorumluluklarının bundan etkilenmemesini de istiyor.

21 MAYIS 1970: Brandt ve Stoph, Kassel'de görüştüler. Brandt, yirmi maddelik listesinde, iki Alman devletinin bütünlüğünün güvence altına alınmasını ve kuvvet kullanmaktan vazgeçilmesini önerdi.

7 AĞUSTOS 1970: Dışişleri bakanları — Walter Scheel ile Andrey Grom'ko —, Batı Alman — Sovyet anlaşmasını parafettiler.

12 AĞUSTOS 1970: Başbakan Kosigin ve Başbakan Brandt, anlaşmayı Moskova'da imzaladılar.

29 EKİM 1970: Doğu Berlin ve Bonn hükümetleri, iki Alman devleti arasındaki görüşmelerin yeniden başlayacağını açıkladılar.

18 KASIM 1970: Dışişleri bakanları — Scheel ile Jedr'şovski —, Varşova'da, ikili ilişkilerin normalleştirilmesini öngören Batı Almanya — Polonya anlaşmasını parafettiler.

26 KASIM 1970: İki Dışişleri bakan yardımcısı — Egon Bahr (Batı Almanya) ile Michael Kohl (Doğu Almanya) — arasında Doğu Berlin'de yapılan ilk toplantı. Orta Avrupa'da yumuşama ve karşılıklı çıkış yolları arama çabalarının başlatılmasına ilişkin karşılıklı resmi görüşler açıklandı.

7 ARALIK 1970: Polonya — Batı Almanya anlaşması, Varşova'da, Batı Alman Başbakanı Brandt ile Polonya Başbakanı Jozef Sirankiyev'ç ve iki Dışişleri bakanı tarafından imzalandı.

3 EYLÜL 1971: İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve Birleşik Amerika büyükelçileri, Berlin'de, Dört Devlet Anlaşmasını imzaladılar. Anlaşmayla, Berlin üzerindeki ortak hak ve yükümlülüklerine saygı üzerinde uzlaşmaya varıldı.

30 EYLÜL 1971: Federal Almanya ve Alman Demokratik Cumhuriyeti arasında posta anlaşması imzalandı. Anlaşma, postaların ve karşılıklı haberleşmenin genişletilmesini ve geliştirilmesini öngörüyor.

13 ARALIK 1971: Batı Alman hükümeti, Moskova ve Varşova anlaşmalarının onaylanmasını öngören kanun tasarılarını Bundestag (Millet Meclisi)'ne getirdi.

23 — 25 ŞUBAT 1972: Anlaşmalar üzerine Bundestag'da ilk görüşmeler.

26 Nisan 1972: Batı Almanya ile Alman Demokratik Cumhuriyeti arasında, ulaştırma anlaşması görüşmeleri sonuçlandı. Anlaşma, daha kolay geçiş düzenlemeleri getiriyor. Doğu Almanyalıların, acil ailevi durumlarda Batı Almanya'ya geçişine izin verildi.

17 MAYIS 1972: Bundestag, Sovyetler Birliği ve Polonya ile olan anlaşmaları onayladı. Anlaşmalar, 19 mayısta da Bundesrath (Alman Senatosu Devletler Meclisi)'ta onaylandı.

3 HAZİRAN 1972: Dört Büyüklerin, 3 Eylül 1971'de imzaladıkları anlaşmanın en son protokolü Berlin'de, dört Dışişleri Bakanı — Rogers, Gromiko, Douglas — Home ve Schumann — tarafından imzalandı. Anlaşma, Batı Berlinlilerin Doğu'ya geçişlerini ve Federal Almanya — Berlin arasındaki ulaşımı kolaylaştırıcı hükümleri kapsamaktadır. Federal Almanya — Sovyetler Birliği anlaşması onaylanma protokollerinin taraflar arasında görüşülmesiyle, bu anlaşma da yürüğe girmiş oldu.

tr. Bu yöndeki dış politikamızın, Batının güttüğü siyasi görüşe uygunluğu, önceki hafta başında Bonn'da toplanan NATO-Bakanlar Kurulu toplantısında da saptanmıştır. Artık, gelecekte altından kalkamayacağımız bir yükü üzerimize almaksızın, kendi katkılarımızla Avrupa barışını sağlamlaştırmaya çalışmamız ve bu barışın ulusumuzun tümüne yararlı olacağına güvenerek, bu yolda devam etmemiz gereklidir."

Dışişlerinin açıklaması

Gromiko'nun, Federal Almanya Dışişleri Bakanı Walter Scheel ile yaptığı görüşme hakkında Federal Dışişleri bakanlığının açıklaması da önümüzdeki ayların gelişmelerine ışık tutmaktadır. Açıklamada şöyle denilmektedir:

"3 Haziranda yürürlüğe giren Alman - Sovyet anlaşmasının temelinde dayanılarak, ikili ilişkilerin her konuda geliştirilmesi

WILLY BRANDT
Tarihi bir gün

görülmüştür. Özellikle ekonomik ilişkilerle bilimsel, teknik ve kültürel değiş-tokuşu artırma olanakları memnurlukla gözlenmiştir.

Her iki Dışişleri bakanı, Federal Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerde Moskova anlaşmasıyla sağlanan değişimin, Avrupa'nın istikrarı ve barışı lehinde önemli bir etken olduğu gibi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı çerçevesindeki görüşmeler için de iyi bir başlangıç noktası olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır."

TÜRKİYE NOTLARI

Turizm cenneti...

Filozof şoför, kafasını kaşdı :

— Abi, dedi, abi, bir kurban vermeliyiz ki tedbir alınsın. Geçen hafta, boyu iki metre, eni bir, bir şoför düştü de bu lağıma, kurtarıldı. Kurtarılmıca da aldırış eden yok...

Felsefesinin de tutarlı tarafı vardı, hani!

Antalya, turistik Antalya, turkuaz kıyıları, Manavgat şelâleleri, harabeler, turistik belde, işte oradaki lağımdan bahsediyorum. Şehrin tam ortasındaki, kaldırımın atbaşı giden, ebediyete dek...

Siyah bir sudur, karanlık, dibi görünmez. Yazın kokusu, yaylaya kadar varır...

★

Genç kadının adı, Rita'ydı, kocanın ki Selçuk. İki çocuklarıyla beraber, turizm cenneti Antalya'ya gitmişlerdi. Sokaktaydılar, kaldırımında. Kaldırım, oldukça emin yerdir, değil mi. normal şartlarda?

Derken efendim, koca, arkasına döndü baktı ki, karısından eser yok. A aaa... diye şaşmağa vakti kalmadı bile. O karanlık, o siyah, o yoğun, o kaldırımın atbaşı yarışan suda, veda eder gibi kimıldayan parın parmaklar gördü ve sarıldı o parmaklara, bütün gücüyle. Çekebildi karısını, binbir zahmetle. Zaten etraftan yetişmişlerdi.

Selçuk da, Rita da, şükür ve şükür, kırk bin kere o büyük tanıya şükür, hayattalar. Adreslerini verebilirim, sorun...

Ve filozof şoför, görmüş geçirmiş kafasını kaşdı :

— Kurban vermedik ki, tedbir alınsın!

Bâri gideyim de athayım da, turistik Antalya'nın lağımının içine, hem benden kurtulunur böylece, hem tedbir alınır. Ah Antalyam Turizm cenneti, ah Manavgatım, ah!

— Efendilim!

— Sssust! Yeter! Bir tek gerçeği kabul edip, düzeltmesini bilin bre!

— Efendimmm, Antalya'nın manevî şahsına hakaret ediyor. O lağım değil, gül suyu!

— Ssssust! Ayrıca, enayice açıkta, kaldırımın atbaşı giden gül suyunda da boğulunur! Ssssust!

TÜRK MALLARI SERGİSİ

Serginin adı, «Pont de Galata»ydı. Şiir matinesi falan sandık «Galata Köprüsü», ya kısa metrajlı bir film veya bir şiir matinesi olabilirdi.

NİMET ARZIK

— Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar...
— Dokuzu da elden gitti nasıl olsa...

Meğerse, küçük zanaat mallarımız toplanmış, fransız iki ekspert tarafından, ve Montmartre'in dip sokaklarından birinin dibinde şu şirin yapıya iletmişti.

Tanzim, hârikulâdeydi, «fransızca» tanzimdi. Mallar, «türkçe» değildi. Galata Köprüsü değil, köprü süprüntüsü demeliydi mallara, cezaevlerinden alınan cam tablolar, denizli örtüleri ve birkaç köy ayası hariç...

Fakat, diyorum ya, iyi tanzim edilmişti...

Neler mi vardı? Sap takılmış Vita kutuları! Müşerref Hekimoğlu, meslektaşımız, «Galata Köprüsü» nün açılışındaydı söylesin. Bol bol reçel kavanozu vardı. Paşabahçe'yle belki bir anlaşma yapılmıştı ama, sergileme malı değildi aptal aptal kavanozlar. Külhanbeyi lisamında, «Ulan kavanoz...» deyimini vardı. O sergide daha fazla vardım lezzetine deyimim gürbüzlüğünün.

«Ulan kavanoz...» (Hitabettiğim, o Parisli karı-koca, çokbilmiş eksperler.)

Kaçamak yol hazır: «Halk, böyle primitif eşya istiyor.»

— Bunlar primitif değil, süprüntü bunlar!

— Evet ama, ucuz!

— Aynı ucuzlukta size, bu bozuntu beşikler yerine, Rize beşikleri göndereyim, görün.

Çıkal çıkal halkaları vardır, bebe sallanırken, çıkı çıkı yapsın diye. İkiyüz parçadandır belki, belki daha fazla. Birkaç günlük el emeği ister. 75 liraya-dır sadece!

Size, Bursa'dan nefis dümbelekler göndereyim. 2 liradır fiyatları!

Size Antep saç «tutkusu» göndereyim.

Size, Denizli'nin, suyu taze tutan, ufak, çam testilerinden göndereyim. 10 liradır, 3,5 frank yanı!

Size, Van'dan ayak bağı göndereyim.

Size, bir de o Rize beşikleriyle beraber, bir nevi tahtadan sondalar göndereyim, bebelerin etrafı temiz dursun diye yapılmış. O iş için bile, tahta işlenmiş!..

Size, Bekir ustanın, benim için yaptığı gözleri göndereyim. O, Bodrum'da 50 kuruşa, bir liraya satılıp, Fransa'da 15 liraya (öyle olmalı da) satılan, ölü gözlerini değil!..

Size, kolanlar yolluyayım, palanlar yolluyayım, havanlar yolluyayım, köy tabakaları yolluyayım...

— Efendim, iki uzmanmış, fransızlar yollamış... Fransızların her yaptığı, zemzemle yıkanmış değil ki!.. (Örneğin, Amerikalılara film yaptırırsanız, Türkiye üzere, ilk plânda şiş kebabi, hamam faslı, bir de göbek dansı vardır. Bu, Türkiye mi?.. Sizce?)

— Efendim, onlar istiyorlar!

— Oha! (Terbiyesizliğimi affedin, sevgili okurlarım. Örneğin, onların kafasındaki imajı yavaş yavaş dağıtmak, kendi istediğimiz ve gerçeğe uygun imajlı usturuplu usturuplu vermek değil mi?.. Propaganda neye derler ki?.. Böyle film falan yok. Söylediğim hipotez... Eskiden bir tane yapmışlardı. Şiş kebabi dönüyordu, ve dansöz de göbek kıvırıyordu. Bu da, Türkiye oluyordu!..)

— Efendim, yalnız komersiyal açıdan almışlar.

— Bilgisizlik ve küçümseme de var işin içinde, inanın!

O Şile bezini, Şile'den metrelerle alıp, üzerine, «Türk işi» diye o lâhna kadar çiçekleri yaptırmak ne?.. O vita tenekesi ne?.. O kaşıkların en adileri ne? En «ilkelleri» değil, ilkellikte süflilik yoktur. O yutturmacılık ne?

— Camm, Nimet Arzıkçım, bunlar tüccar, istediklerini ahrlar.

— Tamam! Ben de zaten resmi makamları ikaz etmek istedim, böylelerine, bize çıkardıkları büyük güçlükler kadar büyük yardımlar etmemeleri için... Bir türk yazarmına bir kokteyl verilmesini çok görüyorlar da, resmi makamlar.

— Ama, o eşyanın hepsini büyük mağazalar almış...

— Tamam! Süprüntü heryerde bulunur, bu bilir. Büyük mağazalar, daha soylusunu bulsalar almazlar, diye bir yasa yok, bu ikili... Ondan sonra efendim, büyük mağazaların, hepsini aldıkları çok şüpheli. Çünkü satış yapıyordu sergide; bir tanıdığım fransız hanım, icabederse ismini veririm, kuz için, ölgün baygın bir nazar boncuğu almıştı, yüzük şeklinde, 5 franga...

Hey kavanozlar hey!.. O, «Galata Köprüsü» sergisindeki kavanozlara hitabediyorum... Hey kavanozlar hey!.. O, iki uzmana hitabediyorum...

— Nimet Arzıkçım, doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar...

— Dokuzu da elden gitti nasıl olsa!.. Hey kavanozlar hey! Dokuzu da gitti!

MAHİMUT T. ÖNGÖREN

TV'dan notlar

Acı ama, gerçek!

TRT, son iki yıl içinde, Türk kültürüne hiç önem vermez oldu. Arada sırada, genç programcıların çabalarıyla, Ankara ve İstanbul radyolarında başarılı ve yararlı kültür programlarına yer veriliyordu. TRT Televizyonu ise, sürekli olarak, kültürden uzak durmağa karar vermiş görünüyor. Yayından sonra herhangi bir olaya yol açmayacak program hazırlamak, TV yöneticilerinin başlıca amacı.

Bu arada olanlar, İstanbul Radyosu'nun «Cumhuriyetten Bu Yana Hikâye-Roman» adlı programına oldu. Birdenbire kaldırıldı bu program. O kadar hızlı bir şekilde oldu ki bu iş, programın adı, bir-iki hafta, TRT'nin program dergisinden silinemedi.

Ankara Televizyonu yöneticileri de, kitap yılı dolayısıyla yapılacak bir program önerisini geri çevirdiler. Neden olarak, «olaylara yol açabilecek kitaplardan bu programda da söz edildiği takdirde, sonucun iyi olmayacağı» ileriye sürüldü!

Neyin sonucu iyi olmayacaktır?

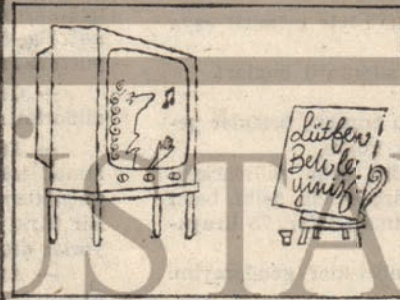
TRT'de, aylardan beri, yeniden örgütlenmenin plânları üzerinde çalışılmaktadır. TRT Televizyonu'nun da yeni bir örgüte kavuşması için kutu kutu şemalar çizilmiş, kutuların içine yeni bölümlerin, şefliklerin ve müdürlüklerin adları yazılmıştır. TRT Televizyonu'nun yeniden örgütlenmesinin amacının daha iyi program yapmak olduğu söylenmektedir ama, bu çalışmaların gizli yapılmasına, TV personeline hiç danışılmasına bakılırsa, gerçek amacın, bazı yöneticilerin yerlerini kuvvetlendirmek olduğu da ileriye sürülebilir. Yeniden örgütlenme çalışmaları iki ay önce sona erdiği halde, bir türlü, uygulamaya geçilmemektedir. Bu nedenle de yöneticileri bir telaş almıştır. TRT Genel Müdürlüğü, yeni düzeni acaba niçin uygulamamakta -dır? Yöneticiler değiştirilecek midir? Bazı elemanların işine son mu verilecektir?

Bu gibi soruların zihinleri kurcaladığı bir sırada, kültür programı veya kitap programı diye, tepkiler yaratma ihtimali bulunan, birtakım programlar yayınlattırarak yerinden olmaya kimsenin niyeti yoktur. Böylece TRT, yıllardan beri sürüp giden, o kendine özgü havadan hâlâ kurtulamamıştır.

Sürüp giden sürtüşme

Yeniden kurulacak olan TRT Televizyonu'nun örgütü, bugünkünden daha yeterli program yayınlamasını gerçekten sağlayamaz mı? Bugünkü TV örgütü, TRT Televizyonu'nu parçalamış durumdadır. Kurulduğu ve yayına başladığı ilk günden itibaren TRT'nin içinde, haber ve program üniteleri arasında, son derece yersiz bir çekişme başlamıştı. Bütün çabalara, toplantılara ve Genel Müdürlük emirlerine rağmen bu çekişme önlenemedi. Bugün aynı durum devam etmekte birlikte, TRT Televizyonu yöneticilerinin üzerinde durmamayı tercih etmelerinden ötürü, haberci-programcı çekişmesi dondurulmuştur. Fakat yeniden örgütlenme işi yürürlüğe girdiği zaman, haber-cilerin ağır basacağı görülecektir.

TRT Televizyonu yönetimini parçalayan ikinci adım ise, TV oyunları alanında atılmış bulunuyor. İlk günlerinden itibaren Ankara Televizyonu'nun bir «TV Oyun Bölümü» vardır. Bu bölüm, bugüne dek, en olgun TV yayınlarını ortaya çıkarmıştır. Geçenlerde yayınlanan «Anne» adlı oyun, bu iddianın en olgun örnekleri

arasındadır. Yaklaşık olarak dört ay önce, TRT Televizyonu'nda ikinci bir oyun bölümü daha kuruldu. İkinci oyun bölümünün görevi, birincisininkinden çok farklı. Yeni bölüm, Devlet Tiyatrosu'nun piyeslerini sahnedeki biçimiyle, doğrudan doğruya televizyona aktarıyor. Bunun sakıncalarını ve her iki bölüm arasındaki gereksiz sürtüşmeyi yansıtan bir yazı, haftalık dergilerden birinde çıkınca, TRT içinde de büyük tepkiler oluştu. Önce, sürtüşmenin nasıl basına yansıdığı araştırıldı; sonra da, olayı basına verdiği sanılan yönetici sıkıştırıldı. Fakat elbette, bu yeni sürtüşmenin mesleki yönü, sorumlulara anlatılmadı.

Hoşnut etmek endişesi

İkinci TV oyun bölümünün sakıncaları, bizce, şunlardır: TRT Televizyonu yenidir. Daha başlangıçta bulunduğu için, televizyona özgü yapım ve yönetim kurallarını birleştirmekte elbette zorluk çekilmektedir. Bu kuralların en olumlu ve belirli bir şekilde uygulandığı program biçimi de, TV için yazılmış olan oyunlardır. İşte, bu kuralların bir an önce TRT Televizyonuna yerleşmesi için de, Ankara Televizyonu yayına başlamadan önce, bir TV oyun bölümünün kurulmasına önem verilmiştir. Şimdi kurulan ve yalnız Devlet Tiyatrosu'nun oyunlarını sahne biçimiyle ekrana aktaran ikinci oyun bölümü ise birincisinin yerleşmeye çalıştığı tüm mesleki anlayışı ve görüşü ortadan kaldırıyor. Yeterli bir programı bulunmayan TRT Televizyonu'nun, seyircilerini hoşnut etmek için, Devlet Tiyatrosu piyeslerini, olduğu gibi, televizyonda yayınlamak belki olumlu bir davranış gibi görünebilir; fakat televizyonculuk mesleğinin kendine özgü kurallarının bozulmaması, televizyonun geleceğini düşünmek bakımından da gereklidir. Bugün, «Anne» gibi, «saf televizyon» olan yapım şekli, dünyanın birçok yerinde, sinemanın rekabeti dolayısıyla, TV yayınlarını dolduran filmlerden ötürü ortadan kalkmış bulunuyor.

Niçin sadece Devlet Tiyatrosu?

Bizim henüz, televizyonda, sinemanın rekabetinden ötürü duyduğumuz bir endişe yok. Bu nedenle, durup dururken, uygulamakta olduğumuz gerçek televizyonculuğumuzu kendi elimizle boğmağa niye kalkıyoruz? Hem sonra, niçin, yalnız Devlet Tiyatrosu'nun piyesleri televizyona aktarıyor? Aynı değerde, hattâ daha üstün özel tiyatrolarımız da yok mu? Devlet Tiyatrosu, sahip olduğu üstünlüklere, TV sayesinde bir tanesini daha ekliyor. Bu davranışıyla TRT Televizyonu, yalnız kendi kendini baltalamakla kalmamakta, yanlış tutumuyla, tiyatro sorunumuza daha da derinleştirmektedir. Acaba bu durum, TRT Televizyon yöneticileri tarafından Genel Müdürlüğe daha ayrıntılı, daha belirli bir şekilde anlatılsa, anlayış gösterilmez mi? Bu sorunun cevabını elbette kesinlikle veremeyiz. Fakat sorusu muhakkak ki, kimsede, bugünlerde böyle mesleki bir nokta üzerine parmak basmak istemez. Çünkü, yeniden örgütlenme uygulandığı zaman, yerinden olma korkusu var.

İşte, TRT sorunları mesleki açıdan ele alınmadığı için de, yeniden örgütlenmenin Televizyonumuza daha iyi program hazırlama olanakları getirmeyeceği muhakkaktır.

nisuaz

O ara, İstanbul'da çıkan Vatan'a sinema eleştirileri yazıyorum, isim sinemaya girmek! İki savaş arası özelliklerinin önemli bir bölümünü yitirmeğe başlamış Beyoğlu'nda, bana Mütareke'den kalma izlenimini veren bir çay salonu var, Nisuaz! Öğleden sonraları seans başlarını beklerken orada Sait'le buluşuyoruz. Yalnız Sait (Faik) mi? Aktör Salih Tozan, Salih'in çoğu rollerini oynadığı operetleri yazan Belig Selönu de geliyor, geldiler mi de sahne şakaları, Beyoğlu alayları, sanatçı esprileriyle beslenen söyleşi başka bir tad, zor kurtulmuş bir çekicilik kazanıyor.

Sait'le yalnız olduğumuz zamanlar, doğrusu, biraz daha ciddi şeyler konuşuyoruz. Sait'in büyük sanatı, herkes bilir ya, bohem bir özgürlük anlayışı içinde kurulmuştur, sık sık bana «güdümlü bir sanat» yansıttığını söyleyip takılıyor. Nedeni belli: o tarihler Mavi'deki 'hesaplaşma' hareketinin en civivi günleri, ben 'toplumsal gerçekçi' bir yönetime dayanarak sağ solu eleştiriyorum, Sait'se bu anlamaz eleştiri hareketini —büyük altından gülerek— hafifçe destekliyor, (ya da öyle görünüyor) ama toplumsal gerçekçilik' dendi mi komutayla yazı yazıran bir 'partili sanat' çağırışımına düşüyor ki, be-nimemesi olmayası bir şey!

Dilimin döndüğünce ona kendimi savunuyorum. Bizim kuşak özgürlük kavramının en iyi tanıtılması diye toplumsalcuğun klâsik tanımlamasını öğrenmiştir. Sarı Mustafa'nın (Börkluce), köhne piposundan oın yulık dumanlar çıkartarak bu tanımlamayı bana ilk duyurduğu gün bu gün gibi aklımdadır: «Hürriyet zaruretlerin idrakidir». Sait'e bunu aktarıyorum. Özgür olabilmek için önce niçin bilmek gerektiğini, söyle bir örnekle somutlaştırmaya çalışıyorum:

Bebek'ten Kandilli'ye (Boğaz'ın bir kıyısından ötekisine) yelken açmak isteyen özgür adam hangisidir? İlk bulduğu sandala atlayıp yelkeni rüzgâra vererek burunun doğrusuna yola düşen mi, yoksa önce Boğaz'ın akıntılarını, rüzgârın yönünü, bineceği teknenin özelliklerini inceleyip öğrenip de sonra yola çıkan mı? İlk bakışta hiç kuşkusuz kafasının estiğince davranan daha özgür gibi görünür ama, bilgisizliği, 'zaruretleri idrak edememesi' ona çok paha-nya oturacak, belhelli Kandilli'ye de varamayacaktır. Oysa 'zaruretlerin idrakı' içinde olan, yelkenini ve dümenini ona göre kullanarak sandahni yöneten ikinci adam, iradesinin isteğini gönülnce gerçekleştirebilecek, akıntıya kapılmadan, rüzgârda alabora olmadan Kandilli'yi tutacaktır.

Toplumen bir sanatçı (politikacı da) özgürlüğü bu doğrultuda anlarsa, bana göre, hiç de 'güdümlü sanat' düzeyine inmezdi, tam tersine, bu düzeye in-meye heveslilerin karşısına bilgi ve eleştiri yükü ile dikilebilirdi. Öyle de olmuştur. Gerçekte ben, toplumsal gerçekçiliği slogan edebiyatına düşmeyen, si-vasahın hoşgörüsüz dizginlerine takılmadan toplum-sahın ana çelişkilerini verebilecek olan bir özgürlüğü vötem diye düşünüyordum. Yine de öyle düşün-üyordum.

Peki, ya genel olarak özgürlük sorunu, onun ü-üne nasıl varıyorduk?

B enim kitapların arasında, Garaudy'nin «Öz-gürlüğün grameri/grammaire de la liberté» de var-dır, üstündeki tarihlere bakılırsa 1950'de yayınlan-

mış, ben iki yıl sonra Paris'te satın almışım. İzmir de, İstanbul'da, tartışa tartışa bir türlü çözümleye-medüğimiz bu konuya sıpın işi karışıklıklar getire-ceğini ummuştum, altına çize çize okuduğumu, yine de bir doyumsuzluk duygusundan kurtulamadığını hatırlıyorum. Garaudy, gerçi özgürlük kavramının sınıfsal uygulanışı yönünden önüne hayli ışık tutu-yordu ama, özellikle uygulamalar konusunda kendi dediklerine kendisinin de inanmamış bir hâli vardı. Yıllarca sonra toplumsalcuğun totaliter uygulamasına karşı çıkacağı, daha geniş boyutlu özgürlükler için savaşaacağı buradan çıkarılabilirdi belki de.

Ortalama toplumsalcu için sorun ilkele indirgen-miş bir formülle çözümlenmiş sayılır: «Siyasal öz-gürlük burjuvazinin bir yutturmacasıdır, gerçek özgürlük ekonomik özgürlüktür. Bunu sağladıktan sonra ötekisine zaten ihtiyaç kalmaz». 43 yılında mu ne, sonradan hiç görmeyeceğim fakat sözlerini hiç unutmuyacağım bir adama, Bahçe (Adana) İstasyo-nu'nda Toros Ekspresini beklerken bunları söyledi-ğim zaman, masmavi gözlerimin içine bakmış: «— sen, demişti, siyasal özgürlükler olmazsa eko-nomik özgürlüklerin sürekli olabileceğini mi sanıyo-rsun? Devrindî kadrolar kemikleşir ve en koyusun-dan bir totaliterlik başlar». Genç ve heyecanlıydım, bürokrasi'nin ne demek olduğunu bilmezdim, adama attım tuttum. Hâlâ utanırım.

Hanidir soruna şöyle yanaşıyorum: İnsanı özgür kılmak için ne tek başına siyasal özgürlük yeterli-dir, ne tek başına ekonomik özgürlük! İkisinin bir-den, birbirinin içinde, birbirini denetleyerek varol-ması ve gerçekleştirilmesi zorunludur. Tarihsel aş-a-ma olarak önce siyasal özgürlükler belirseyse, son-raki aşama olan ekonomik özgürlüklerin onları ort-a-dan kaldıracağı nereden çıkarılıyor? Tam tersine, ekonomik özgürlükler siyasal özgürlüklere eklenir, onları tamamlarsa insan toplum içinde yabancılaş-maktan, hem ekonomik hem siyasal eziklikten kur-tulacaktır. Yoksa üretimi bürokrasinin denetimine verir, üreticiyi devlet zoruyla susta durdurursun, sonra adama özgürsün dersin, yüzüne karşı ses ça-karmasalar da arkandan gülerler.

Bu yüzden 1972 ilkbaharının sonunda, Türkiye'de, «Özgür İnsan» diye bir dergi çıkması, üstelik derginin başyazısında en önemli partilerimizden bi-risinin Genel Başkanı'nın şu satırları yazması beni başka türlü sevindirdi:

«... Özgür insan herkese karşı özgürdür fakat nerkesle birlikte özgür olmayı özler. Özgür insan topluma karşı özgürdür ama toplumun da özgürlü-ğünü gözetir. Çünkü özgür olmayan toplumda kendi özgürlüğünün de zorlanacağını bilir.

Özgür insan kendi kendine yabancılaşmadan toplumla bütünleşebilen ve toplumla yabancılaşma-dan kendi kişiliğini koruyabilen insandır.

Özgür insan kendine karşı da özgürdür. Çünkü kendi kendisinin, çünkü kendi kişiliğinin ve önyar-gılarının tutsağı olan insan kendini aşamaz.

Özgür insan kendini aşabilen insandır...»

M. SUNULLAH ARISOY

Gülten Akin

Destancı bir kadın ozan

Başka ülkelerde de böyledir sanıyorum, nedense «kadın ozan» pek yetişmiyor. Güçlüsünü bulmaksa daha da zor. Hemen herkesin «ozan» olduğu yaşlarda türlü kadın ozanlara rastlıyoruz da, bu işi, şiir söyleme işini sürdürenler, bir başarı çizgisine ulaşanlar az.

Yeni Türk şiirinde kadın ozan sayısı pek az değil. Başlayıp da yarıda bırakanlar var, hem de tam, umud başlanmışken. Bir aşamaya varamasalar bile tutkularını sürdürenler de oluyor. Oysa öykü, roman dalında çok daha başarılı, ileri aşamalara varabilir kadın sanatçılarımız daha çok göz dolduruyor. Bir ozan arkadaşın «kadın şiir yazmaz, kadına şiir yazılır» gibilerden bir sözü vardı. Ola ki doğrudur bu söz; ya da, «kadın böyle koşullandırılmış» mı diyeceğiz?

Gülten Akin Cankoçak, şiire başladığından bu yana dikkatleri üzerinde toplayan, sayılı kadın ozanlarımızın başında geliyor. Bunun açık seçik nedenleri var: Gülten Akin, önce, şiir söyleme işini ciddiye almış. Duyarlıklarla şiir katına ulaşılamayacağını bilincine varmış. Şiir sanatının «ne» liği üzerinde durup düşünmesi de var. Yıllarca Anadolu'ya en irak yerlerinden, en olumsuz kasabalarından başlayarak gezmesi, görmesi, incelemesi ona gerçekçi, toplumsal bir bilinc de kazandırmış. Kısacası, Gülten Akin, şiirlerini rastlantılara dayanarak kurmuyor. Şiire durduğundan bu yana, Akin'in şiirini izleyenler, onda hep, kendi kendini aşma çabasını görebilirler. Bu çabaya paralel olarak da, vardığı başarı noktalarını saptayabilirler. Gülten Akin, genellikle kendi şiirini oluşturan, o şiire bir çeşit özgünlük kazandıran bir «şiir dili» ni kurmanın özeni içindedir de.

Gülten Akin, şiire başladığından bu yana başarısını belgeleyen armağanlar, ödüller de aldı. «Maras'ın ve Ökkeş'in Destanı» da «TRT Şiir Ödüllü»nü kazanmıştı.

Bir destan denemesi

«Maras'ın ve Ökkeş'in Destanı» ile, Gülten Akin'i bir «destan ozanı» olarak görüyoruz. Destansa, şiirimizir en savsaklanmış yanlarından bi-

ri. Bu dalda çalışan ozanlarımız var, başarılı ürünler de var. Ancak, «Kurtuluş Savaşı» mızın yürek dolduran bir destanından yoksunluğumuzu belirtmek gerekmez mi? Bu destan, bölgesel çabaların da değerlendirilmesiyle bütünleşebilir. Ozanlarımızın çoğu nedense böyle bir eğilimden oldukça irak duruyorlar. Bir bakıma, destan söylemek kolay iş değil. Kısık sesle, durukluk içinde, soluksuz bir destan olmaz çünkü. Yüreğinde böyle bir kaynaşımı, coşkuyu bulanların destana durmamalarını ise başgışlamak kolay değil.

Gülten Akin, «Maras'ın ve Ökkeş'in Destanı» ile hem kendi şiirine yeni bir ufuk açmak istemiş, hem de destan türü üzerinde başarılı bir deneme yapmış. Maras'ın düşmana karşı direnmesini, düşmanın ettiklerini anlatıyor. Destan, adından da belli, «Maras'ın, «Maraslı Ökkeş'in, tüm Maraslıların yiğitlik, yüreklilik, yurtseverlik, tutsaklığa başkaldırma öyküsüdür.

Gülten Akin, bu destan denemesinde, halk şiirinin, halk anlatısının özelliklerinden de yararlanma yoluna gitmiş. Çoğu yerde, kadıncılığı hiç de belirlemeden yürekli bir sesleniş var. Destan söylemesi var. Destan söyleyişine uygun bir biçimlemeyi yer yer çok iyi başarmış. Öyle sanıyorum ki, Gülten Akin, destan türünde yeni çalışmalara yönelirse, bu türde yürekli, tutarlı, etkin ürünler verebilecektir. Elbette iyi de edecektir.

yayımlar

● **BABA.** İsveçli yazar Strindberg'in 3 perdelik tragedyası. Çeviren: Turan A. Oflazoğlu. Tiyatroseverler için, herhalde öncelik ile okuması gereken eserlerden biri. (Varlık Yayınları. Tiyatro Dizisi: 27, 86 sayfa, 4 lira.)

● **MİLLİ SAVAŞ HİKÂYELERİ.** Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kurtuluş Savaşımızdan hemen sonra yazdığı hikâyeler. (Varlık Yayınları. Büyük Eserler Kitaplığı: 75, 18 sayfa, 3'üncü basım, 10 lira.)

● **OLUŞ YAYINLARI**

● **ORHAN VELİ.** Eleştirmen Asım Bezirci'nin, «Orhan Velinin» ozan kişiliğini inceleyen, eleştiren ve şiirlerinden seçmeler ve ren kitabı. Orhan Veli'nin daha iyi tanınmasına, değerlendirilmesine yardımcı bir kitap. Çağdaş Türk Edebiyatının ilerde yazılacak tarihi için de dayanak olabile-

«Maras'ın ve Ökkeş'in Destanı» Türk Dili Kurum Tanıtım Yayınları Çeşitli Konular Dizisi: 15 1972 54 sayfa.

tir.

«Maras'ın ve Ökkeş'in Destanı» nı, şiirimizin «destan köşesi»nde sevgiyle korumak gerekecek herhalde. Daha ileri aşamalara, deyişlere, söyleyişlere varacak olan yenilerini bekleyerek...

Destandan bir parça alarak sözü bitirelim:

Adamın su gibi akanıdır Maraslı
Biberde çeltikte pamukta elleri
Sim isler, oyma yapar, edik diker gibidir
Sinsin oynar, halay çeker, diz kırar gibidir

Kuşanıp ava giderken
Bataktan alırken taracı
Giyinip çarşıya vuracak
Kara salvar ak ışık
Gözleri ışığı ve geceyi paylaşmıştır
Kaşları onuru ve sevdayı
Adamın su gibi akanıdır Maraslı

cek kaynaklardan biri (Oluş Yayınları: 56, Türk Edebiyatı: 4, Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2'nci basım, Kapak S. Yücel sayfa, 10 lira.)

● **AHMET HAŞİM.** Asım Bezirci, Haşim'i kendi açısından inceleyip değerlendiriyor. Kitapta, Haşim'in şiirlerinden özenle seçilmiş bir antoloji bölümü de yer alıyor. Yararlanılacak bir çalışmadır. (Oluş Yayınları 55, Türk Edebiyatı: 3, Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2'nci basım, Kapak: S. Yücel, 190 sayfa, 10 lira.)

● **GÜLEN ADA.** Bu da Halikarnas Balıkcısı'nın, bir demet hikâyesini toplayan kitabı. Balıkcı'nın, severek okuyacağınız 12 hikâyesi var kitapta. (Yeditepe Yayınları: 70 kapak ve iç resimler: Halikarnas Balıkcısı, 2'nci basım, 77 sayfa, 7.5 lira.)

bir konser

Juilliard Dörtlüsü

Juilliard Yayınçalılar Dörtlüsü, Mayıs ayının son haftası İstanbul ve Ankara'da konserler vererek Beethoven'in op. 18/5 la majör, Bartok'un altıncı, Verdi'nin mi minör dörtlülerini (30 Mayıs, Devlet Konser Salonu) ve Haydn'in op. 77/1 sol majör, İves'in ikinci, Beethoven'in op. 59/1 fa majör dörtlülerini (31 Mayıs, Türk Amerikan Derneği) seslendirdi. Topluğun 1958 yılındaki Türkiye konserlerinden beri sadece birinci kemancısı Robert Mann ile viyolonselci Claus Adam değişmemiş; buna karşılık, ikinci kemana Earl Carlyss, viyolaya Samuel Rhades adında iki genç geçmişti.

Dört müzikçi de New York'taki Juilliard Müzik Okulunun öğretim üyesi. 1946 yılından, yani kurulduğundan beri Dörtlünün başını çekmekte olan Robert Mann gerçekten sağlam, usta ve kültürlü bir kemancı. Bir oda müziği topluluğunu, üstün bir çizginin altına düşürmeden, yirmiyedi yıl ayakta tutma büyük bir başarıdır.

Juilliard Dörtlüsü teknik mükemmellikle, ifadeli, kültürlü çahşı biraraya getirdiği için bugün dünya yüzündeki yaylı çalgılar dörtlüleri arasında hemencecik sıvırliveriyor ve başköşeye kuruluyor.

Beethoven'in la majör dörtlüsünün ağır bölümünde son çeşitleme çalınırken tizlerde pis bir sol sesi işittim ve petrol bulmuş bir Eskimo gibi fırladım koltuğumdan; nihayet, bütün hayatım boyunca pertavsız altında gözlediğim Robert Mann'ın temiz olmayan bir sesini yakalamıştım. Evet, Juilliard Dörtlüsünün o kadar kusursuz bir çahşı var ki, zerreşel bir sürçme bile iğne gibi batıyor insana.

Eğer saat gibi işleyen dört çarkın bu şaşmaz beraberliğinin üstünü beşerî bir ifade gücü örtmese, karnizdakilerin insan olduğuna kolay

Geçenlerde, büyük ve ciddi bir İstanbul gazetesinin 6'ncı sayfasında, müzikseverleri ilgilendiren bir haber vardı: «İdil Biret Paris'i yine fethetti.» İdil Biret gibi büyük bir sanatçı için olağan birşeydi bu, ama, haberin kaleme alınışı olağan değildi. İşte size, yazının bir bölümü:

«Biret'in geçtiğimiz Perşembe gecesi Paris'in ünlü Gaveau salonundaki konserinden çıkanlar Türk sanatçısı için «bir kıvılcım gibi» diyorlar ve ilâve ediyorlardı: «Brahms'ı da severiz ama İdil Biret'e hayran olduk.» Alman viyolonselisti Roderic von Bennigsen'in «eşliğinde» Brahms'ın iki sonatı ile Beethoven'in «La Majör Sonatını», çalan Biret sürekli alkışlar sonunda beş de fa sahneye çağrıldığı zaman ko caman çiçek buketleri arasında iki parça daha çalmak zorunda

kaldı.»

Deveye «boynun eğri» demişler, «nerem doğru ki?» diye cevap vermiş. Biz de, yukardaki haberi neresini düzeltceğimizi bilemiyoruz. Herşeyden önce İdil Biret'in bir resitali değilmiş bu konser. Alman viyolonselcisiyle birlikte düzenlenen bir «viyolonsel - piyano» sonatları gecesiymiş; gazetede yayımlanan fotoğraftan, bu fotoğrafta ön planda görünen viyolonselciden ve çalınan üç viyolonsel sonatından ortaya çıkan gerçek, bu! Demek ki Biret, Bennigsen'in eşliğinde değil, olsa olsa Bennigsen Biret'in eşliğinde çalmış. Ayrıca, böyle bir sonat gecesinde sahneye piyanistin çağrılmayacağını, ilâve parçalarının piyano eseri değil de «viyolonsel - piyano» eseri olacağını bilmek için illâ ki Gaveau salonundaki konsere taşınmak gerekli değildir.

kolay inanamazsınız. Juilliard Dörtlüsünün bir başka özelliği de, çalgılar arasındaki renk ve tim birliği. Eseri tanıyorsanız ve gözleriniz kapalıysa, o anda tizlerde bir viyolonsel mi, peslerde bir viyola mı çahyor, yoksa işittiğimiz ezgi birinci kemanda mı, ikincide mi, ne zaman birincideydi, ne zaman ikinciyeye geçti, anıyamazsınız; topluluğun bu niteliğini sadece dört tane Stradivarius'a bağlamak insafsızlık olur.

Juilliard Dörtlüsünün Ankara konserlerinde Bartok'un tamamı ile, la majör Beethoven'in Menuetto'su ve İves'in Tartışmalar (arguments) adlı bölümü tek kelimeyle olağanüstüydü, nefes kesiciydi, Verdi kusursuzdu. Ben, Haydn'in son iki bölümüyle fa majör Beethoven'i biraz hızlı, hattâ telâhca buldum ve avuçlarım kızarıncaya kadar alkışlamakla yetindim.

Bir cevap

Figaro'nun gerçekleri

Mete Uğur'un, «Kurnaz Figaro» başlıklı yazıma yolladığı cevap, beni, istemiye istemiye, yine o konuya dönmeye zorladı. Değerli sanatçımızın, aynı rolü, sıvırlmış başka bir baritonla paylaştığı zamanlar

rahatsızlandığı bilinen birşeydir. Nitekim Rigoletto operasında da, gala gecesi Özcan Sevgen'e verildiği vakit, Mete Uğur'un Tıp Fakültesinin Fizik Tedavi Enstitüsünden (evet, Fizik Tedavi Enstitüsünden) onbeş günlük rapor aldığı ve Genel Müdürlük perdenin kapanmamasını sağlamak için kendi hatırımla ortaya koyduğunu dün gibi hatırlıyorum. Zaten ünlü baritonlarımızın bu mevsimin birbuçuk ayını (evet, tam birbuçuk ayını) raporlu olarak geçirdiğini hesaplayan yöneticiler, Mete Uğur ile «yedek parça» sız yola çıkmamayı artık huy edinmişlerdir.

Ayrıca Herlea ve Hacettepe'nin raporu konusunda yazdığım her satırı tank ve belge göstererek ispat edebilirim; ama rahatsızlığı bulunan bir adamı daha fazla üzmemek doğru olmaz. Mete Uğur, yazısını sonunda, «opera sever seyircime hizmet etmeye bütün engellemelere rağmen devam edeceğim» diyor. Ben ce hizmetin bir yolu vardır; hastane engellemelerine kulak asmayarak rapor filân almamak, hele «extrasistol»lerini kalpçi yerine ruh hastalıkları uzmanlarına katıyken göstermemek ve bol bol sahneye çıkmak. Değerli baritonumuza tezelden şifalar dileirim.

filmler (2)

Bir mevsimin ardından

Son beş yılın en yoğun mevsimi sayılabilecek 1971-72 Sinema mevsiminin önemli filmlerinden bazıları, kronolojik sıra içinde, geçen sayıda verilmişti. Bu sayıda, kahnan yerden devam ediyoruz :

Genç yönetmenlerden Jerry Paris'in «Kucaktan Kucağa» (The Gras Shopper) adlı yapıtı, iddiasız görüntüsü içinde dürüst, ilginç bir çalışma idi. Paris, taşradan Las Vegas'a gelen bir gençkızın öyküsünü, daha doğrusu adım adım uçuşuna gidişini yalın, fakat duyarlı sinemasıyla anlatırken; Amerikan toplununun da eleştiriyordu. Bu filmle sinemaseverler, ayrıca, yetenekli Kanadalı oyuncu Jacqueline Bisset'yi de tanıma olanağını buldular.

Hollywood'un eskilerinden Gordon Douglas, «Komiser Tibbs» (They Call me Mr. Tibbs) ile bu arada ekranlarda görüldü ama, «Komiser Tibbs'in» iyi anlatılmış bir polisiye olmaktan öte bir özelliği yoktu. Aynı yönetmen, daha sonra, başka bir polisiye yapıtıyla, doğrusu, kendisinden beklenilmeyen bir çıkış yaptı. «Korkunç Hakikat» (The Dedective) te Douglas, Amerikan Polis Örgütünü, acımasız bir şekilde eleştiriyor, bu arada New York'un homoseksüel dünyasına cüretle eğiliyordu. Yaşlı sinemacının önemli yapıtında, Frank Sinatra, Lee Remick, Ralph Meeker, Tony Musante başca rolleri bölüşüyorlardı.

Francesco Rosi'nin tarihi masalı «Bir Masal Gibi» (More Than a Miracle), başrollerinde Sophia Loren-Omar Sharif çiftinin oynamasının dışında, bir özellik taşıyordu.

İtalyanların şarapları

Stanley Kramer, mevsim içinde gördüğümüz yegane yapıtı «Kasabanın Sırrı» (The Secret of Santa Vittoria)'nda, İkinci Dünya Savaşı sırasında şaraplarını Nazi askerlerinden saklayan İtalyan köylülerinin sevimli serüvenini, zengin bir oyuncu kadrosunun desteğiyle, zevkli biçimde anlatıyordu. Kramer'in sevimli komedisinde Anthony Quinn, Anna Magnani, Virna Lisi, Hardy Kruger

önemli rolleri paylaşmıştı. «Kasabanın Sırrı», ayrıca, halkın büyük ilgi gösterdiği, gişe şampiyonu filmlerden biri oldu.

«Hayal-Bilim» türünün, sözü edilebilecek tek filmi, «Maymunlar Cehennemine Dönüş» (Beneath the Planet of the Apes) idi. Fakat yönetmen Ted Post, Franklin Schaffner'in elinden çıkma «Maymunlar Cehennemi»ni arattı bu ikinci maymunlarıyla.

Duygusal komedilerin, müzikallerin büyük ustası Vincente Minnelli, listelere sıkışıp kalmış bir filmi — «Annemi Kim Olacak?» (The Courtship of Eddie's Father) — ile de olsa, hayranlarının karşısına çıktı. Minelli'nin tipik duygusal komedisinde Glenn Ford, Shirley Jones, Stella Stevens ve küçük oyuncu Roberta Sherwood oynuyordu.

Obürlerine gelince

İngiliz sinemasının önde gelen yönetmenlerinden Bryan Forbes, heyecan filmi «Ölüme Doğru» (Deathfall) ile mevsim içindeki yerini aldı, ama, iste o kadar.

Büyük ustalardan Joseph L. Mankiewicz, ilginç sayılabilecek bir western'le ortaya çıktı. «Cezanı Çekeceksin» (There was a Crooked Man)'de bir soygunun öyküsünü anlatan Mankiewicz'in yapıtının son bölümü sansür tarafından kesildiği için, film değerinden çok şey kaybetti. Esprilerle süslenen yapıtın finalindeki en can alıcı esprinin sansürün hüsnüne uğradığından habersiz seyirciler, «Bu ne biçim son?» diyerek Mankiewicz'e haksızlık ettiler.

Martin Ritt, ilk dünya şampi-

yonu zenci boksörün öyküsünü anlattığı tutarlı yapıtı «Zafer Benimdir» (The Great White Hope) ile yetenekli zenci oyuncu James Earl Jones ve Jane Alexander'ı Türk sinemaseverlerine tanıttı.

Ritt'in ilginç filminden sonra, iddialı, fakat içleri kof çıkan üç yapıt peş peşe vizyona girdi. Bunlar, sırasıyla; Terence Young'un ruhsuz, kötü Joseph Conrad uyarlaması «Maceralar Beldesi» (The Rover), Michel Audiard'ın Amerikan kara komedilerine özentisi «Altın Pesinde» (Une Veuve en Or) ve Antonioni'ye özenerek soyut film yapmağa kalkın Guy Green'in «Büyüçü» (The Magus) sü idi.

İngiliz sinemacı Alan Gibson, mevsimin eli-yüzü düzgün tek korku filmi sayılabilecek «Ölüm Şatosu» (Crescendo) ile türünün ödünsüz bir örneğini verdi.

Ve bir de westernler..

Western'lere eli yatkın Henry Hathaway, Richard Burton'lu savaş filmi «Rommel'e Baskın» (Raid on Rommel) ile bir varlık gösteremedi. Yenilerden Don Siegel de, Shirley Mac Laine ve Clint Eastwood gibi oyuncuların varlığına rağmen, «El Florida» (Two Mules for Sister Saba) western'ini yavan olmaktan kurtaramadı.

Kameramanlıktan yönetmenliğe geçen genç İngiliz sinemacı Nicolas Roeg, nefis şekilde görüntülediği yarı belgesel çalışması «Sonsuz Çöl» (Walkabout)'de, doğa ile insanın bütünleşmesini (ırk ayırımının gülmüçlüğünü de göstererek) ilginç biçimde işlemeyi başarmıştı.

FRANK SINATRA VE LEE REMICK: Korkunç Hakikat (The dedective)in bir sahnesi.

HINCALULUÇ

futbol

Galatasaray ağır basıyor

Tercüman Gazetesi Spor Servisi Şefi Necmi Tanyolaç, yanında oturan arkadaşı İslâm Çupî'ye döndü ve şöyle dedi:

— "Say şu Galatasaray'ı Çupî. Bunlar, galiba, çaktırmadan fazla oyuncu oynatıyorlar.."

Galatasaray ile Ankaragücü, Cumhurbaşkanlığı Kupası için oynuyorlardı ve sahanın her yanında ve oyunun her ânında, topun bulunduğu yerde dâima -en az- üç Galatasaraylı görülüyordu. Tanyolaç, sorusunda haklıydı.

Türkiye Ligi Şampiyonu Galatasaray ile Türkiye Kupası galibi Ankaragücü, Türkiye'nin Şampiyonlar Şampiyonunu seçmek üzere sahaya çıkarırken, tribündeki 15 bine yakın seyirci içinde Galatasaray'a şans verenlerin sayısı oldukça azdı.

Galatasaray, ligi, haftalar önce kapatmıştı.

Galatasaray'ın en büyük kozu Mehmet, Ordu takımı ile Irak'ta bulunuyordu. Suphi ve Samim de Ordu takımında idiler. Olcay, kadro dışı bırakılmıştı. Galatasaray, Ankara'ya sadece 13 kişi ile gelebilmişti. Oysa Ankaragücü, Türkiye kupasının finalini bir hafta önce oynamıştı. Büyük bir form gösteriyordu ve tam istem üzerindediydi. Maç Ankara'da, Ankaragücü'nün sahasında yapıyordu.

Ankaragücü, kendi sahasında yenilmesi en güç takım olarak bilinirdi. **Dayan Ankaragücü!**

Maç başladı ve "Bastır Ankaragücü!" çığlıkları arasında Galatasaray bastırdı. Sarı - kırmızılı takım, insanüstü bir güç gerektiren bir taktik deniyor, Ankaragücü'nü sahanın her yerinde bastırıyordu. Sarı - lacivertli takımın bekleri topu kestiklerinde, üzerlerine saldıran Galatasaray açıklarını görüyorlardı. Orta saha oyuncuları, Galatasaray'ın tam bir markajı içindeydiler. Böyle olunca, Ankaragücü top çıkaramıyor, oyun kuramıyor, oynayamıyordu.

Ankaragücü'nü yakından izleyen gazeteciler "Ankaragücü'nü bu kadar tutulmuş görmüştük" dediler. Oysa ka-

bahat Ankarahlarda değildi. Galatasaray, rakibinin her adamını öylesine tutuyordu ki...

Bu, benzeri ancak basketbolde görülen bir tam saha pres oyunu idi. Ankaragücü, vargücüyle bu yükten kurtulmağa savaşıyor, Galatasaray ise yüklendikçe yükleniyordu.

Ajaks - İnter maçını seyredip gazetesine yazan Tanyolaç, bir kez daha etrafındakilere döndü ve

— "Ajaks da ancak böyle oynuyor işte" dedi.

Galatasaray akılalmaz bir kondüsyon gücünü, klâs ve akıllı hareketlerle değerlendiriyor, Ankaragüçlülerin daha üç kez paslaşmasına fırsat vermeden kaptığı topu hemen bir kontr-atakla hücumu koyuyordu. Bu baskıya kimse dayanamazdı ve dayanamadı da...

Galatasaray, birbirinden güzel üç golle maçı aldı, kupayı aldı, en büyük ünvanını aldı ve gitti.

"Mucize adam" uçtu!

Ancak, Galatasaray ile birlikte giden birisi daha vardı: Brian Birch.

Sarı - kırmızılı takımın, sezonun bitiminden bir ay sonra, 11 Haziran günü, böyle bir futbol sergilemesindeki mucize adam Brian Birch, 12 Haziran tarihli Milliyet'te bir veda yazısı yayınlayıp, İngiltere'ye uçtu.

Bir ara, zararlı faaliyetlerinden dolayı klüpten ihraç edildiği hatırlanan Galatasaraylı Turgan Ece, Birch'in gidişinin, daha doğrusu kaçışının en büyük sorumlusu olarak klüpte ikinci başkanlığını sürdürüyordu. Ama, maç sonunda, Galatasaray futbolcularının "anlayana sıvrısinek.." gibisinden tutumları, dikkatli seyircilerin gözlerinden kaçmadı.

Sarı - kırmızılı on adam, Şeref Tribününe kupayı almağa giden kap-

TURGAN ECE VE BRIAN BIRCH
"ne demiştin, ne yaptın..."

tan Uğur'u bekliyordu. Az sonra, takımın yanına, koşarak iki yedek -Tarik ile Yasin- ve antrenör Birch geldiler. Spor kıyafetli 14 adamın arasına o ara giyinik birisi karıştı. Bu, iki günde bir, gazetelere telefon ederek, "Birch giderse gitsin" diye demeçler veren Turgan Ece idi.

Kaptan Uğur, az sonra, elinde kupaların en büyüğü, en şerefli ile sahaya döndü ve o an, omuzlarda yükseldi. Omuzlarda yükselen bir kişi daha vardı: Brian Birch.

Galatasaraylı futbolcular, Şeref Turuna büyük bir coşkunluk içinde başlarken, Ece'nin yüzüne bakan bile olmadı. İkinci başkan, Birch'ü omuzlayıp giden futbolcuların ardından bakakaldı.

Ama ne yazık ki, bu değerlilik sadece sahada kalacaktı. Zira Türk futbolunun kaderini herkes yakından biliyordu. Takımlarını zaferden zafere koşturan hocalar, Gündüz Kılıç'lar, Coşkun Özarı'lar, Brian Birch'ler koçvurcasına giderler, ama Turgan Ece'ler daima iktidarda kalırlardı.

Ateş Olmayan Yerde..**Politik Demeç!**

Beden Terbiyesi Genel Müdürü İsmail Hakkı Güngör, «Mün'h'e turist sporcu götürmeyeceğiz, demiş. Demek, bu defa, Olimpiyatlara katılmıyoruz»

Böyle Şey Olmaz!

Cumhurbaşkanlığı Kupası'nı 12 bin kişi seyretti, «Telev'zyonun gücü» dedik. Cumhurbaşkanlığı Kupası'na tek sözümüz yok.

Ama üçgün önceki Başbakanlık Kupası'nı seyreden 300 kişi için mâzeret bulamadık. Hele Spor Bakanlığı kupasına ağızımızı açamadık.

Futbol Federasyonu, garip maçlar organize edip, hükümet büyüklerinin adını kullanmak huyundan vazgeçmeli.

Futbol Federasyonu ikinci ile Kupa Finalisti maçının anlamının farkında değil ama, tribünleri bomboş bırakan seyirci herşeyi gayet iyi biliyor.

Bu gariplikler son bulmazsa, gelecek yıl, örneğin, ikinci kümeden üçüncü kümeğe düşen iki sonuncu arasında «Spor Bakanlığı Baş Odacısı Kupası» maçına rastlarız da hiç şaşmayız.

insan ve dunyasi

